

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติที่ดีของกระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมผู้เรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. และได้นำเสนอ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
 - 1.1 ความหมายของคุณธรรม
 - 1.2 ความหมายของจริยธรรม
 - 1.3 ความสำคัญและความสัมพันธ์ของคุณธรรมจริยธรรม
 - 1.4 คุณธรรมตามแนวพระราชดำริและพระบรมราโชบาย
 - 1.5 คุณลักษณะของผู้เรียนด้านคุณธรรม
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม
 - 2.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
 - 2.2 การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม
3. กระบวนการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.
4. การดำเนิน โครงการ โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1
5. แนวคิดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดี
 - 5.1 ความหมายของแนวปฏิบัติที่ดี
 - 5.2 ความสำคัญของแนวปฏิบัติที่ดี
 - 5.3 ขั้นตอนการนำแนวคิดของแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้
 - 5.4 มาตรฐานของการประเมิน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

ความหมายของคุณธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าความหมายของคุณธรรมจากแนวคิดของนักการศึกษา อย่างหลากหลาย ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556 : 263) ได้ให้ความหมายของคำว่าคุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

จินตนา บุญบงการ (2558 : 13) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่ดี หรือคุณสมบัตินี้เป็นธรรมชาติของบุคคล อันอาจเกิดจากการสั่งสอนของบิดา มารดา ครูอาจารย์ หรือเกิดจากขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ถ่ายทอดต่อกันมา

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2558 : 11) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณหรือสภาพคุณงามความดี เริ่มตั้งแต่ความนึกคิด ความปรารถนา ความตั้งใจ คนที่มีคุณธรรม เมื่อคิดดีแล้ว ย่อมแสดงพฤติกรรม คือ คำพูดและการกระทำที่ปรากฏออกมา แล้วสังคมตัดสินว่า ดีจริง และงาม คนที่ไม่มีคุณธรรม เมื่อคิดชั่วแล้วย่อมแสดงพฤติกรรม คือ คำพูดและการกระทำที่ปรากฏออกมา แล้วสังคมตัดสินว่า เลว เท็จ อัปลักษณ์

เกษม วัฒนชัย และคณะ (2560 : 5) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรม หมายถึง ธรรมะแห่งความดี หรือคุณงามความดีนั่นเอง โดยคุณธรรมหมายถึงสิ่งที่กำกับจิตใจของคนให้คนประพฤติ (คือ การพูด และการกระทำ) ไปในทางที่สังคมตัดสินได้ว่า วางอยู่บนความดี - ความจริง และความงาม ซึ่งเป็นองค์ประกอบทั้งสามของคุณธรรม

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2560 : 8) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพหรือคุณลักษณะของคุณงามความดี ซึ่งอยู่ในจิตสำนึกของบุคคล เป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกฝืดชอบในการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงามของสังคม อีกนัยหนึ่งคือ สามารถเห็นได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจา และจิตใจ เมื่อบุคคลใดประพฤติปฏิบัติตนโดยยึดหลักคุณธรรมแล้ว ย่อมเกิดคุณค่าแก่บุคคลนั้น ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและบุคคลทั่วไป

กรมการศาสนา (2562 : 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประคับประคองใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ให้ความดีเป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกฝืดชอบเกิดจิตสำนึกที่ดีที่มีความสงบเย็นภายใน และเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นและเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย

สรุป คุณธรรม หมายถึง หลักคุณงามความดี ความถูกต้องที่อยู่ภายในจิตใจของแต่ละบุคคล เป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรักใคร่ชอบในการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่พึงงามของสังคม และเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝัง โดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นและเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย ส่งผลให้เกิดคุณประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

ความหมายของจริยธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าความหมายของจริยธรรมจากแนวคิดของนักการศึกษา อย่างหลากหลาย ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 303) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม โดยเฉพาะในสังคมไทยเรา ยึดมั่นในคุณงามความดีตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา

ยนต์ ชุ่มจิต (2558 : 155) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติ ปฏิบัติ ที่ถูกต้องดีงาม มีคุณค่าแก่การนำไปดำเนินชีวิต หรือหลักในการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มุลินธิวิบูลย์คุณ (2558 : 11) ได้ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่า ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติหรือศีลธรรม

สุรางค์ โคว์ตระกูล (2559 : 400) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการแยกการกระทำที่ถูกต้อง ออกจากการกระทำที่ผิด

เกษม วัฒนชัย และคณะ (2560 : 7) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง เครื่องกำหนดความประพฤติ (คำพูดและการกระทำ) สมาชิกร่วมกันบัญญัติขึ้น เพื่อให้สมาชิกปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์แห่งจริยธรรม ก็เพื่อผดุงศักดิ์ศรีของมวลสมาชิก และเพื่อความปึกติสุขของส่วนรวม

พรณอร อุชุกภาพ (2561 : 148) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ได้แก่ ศีลธรรม และกฎศีลธรรม จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติหรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ

กรมการศาสนา (2562 : 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง กรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สงาม ความสงบร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคง และปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่พึงประพฤติปฏิบัติ มีพฤติกรรมที่พึงต้องประสงค์ของสังคม เป็นหลักหรือกรอบที่ทุกคนกำหนดไว้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุข เกิดความรักสามัคคี เกิดความอบอุ่น มั่นคง และปลอดภัยในการดำรงชีวิต เช่น ศีลธรรม กฎหมาย ธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น

ความสำคัญและความสัมพันธ์ของคุณธรรม จริยธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าความหมายของความสำคัญและความสัมพันธ์ของคุณธรรมจริยธรรม จากแนวคิดของนักการศึกษา อย่างหลากหลายดังนี้

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2557 : 21) อธิบายว่า จริยธรรม หรือ ปรัชญาศีลธรรม กับหลักศีลธรรม เป็นเสมือนสิ่งเดียวกัน จริยธรรมกับศีลธรรม ณ ที่นี้จึงเป็นคำที่ใช้แทนกันได้ เราจึงพูดถึงปัญหา การตัดสินใจ การประมวล การโต้แย้ง ประสพการณ์ ความตระหนักรู้ และทัศนคติต่าง ๆ ในทางศีลธรรม เช่นเดียวกับในทางจริยธรรม

สมปอง ใจดีเฉย และคณะ (2557 : 21) ได้กล่าวว่า คุณธรรม จริยธรรมเป็นคำที่คู่กันเสมอ คุณธรรมคือความดีความงามมีลักษณะเป็นนามธรรมแต่จริยธรรมหมายถึงการกระทำที่ดีงามทั้งที่ดี ต่อตนเองและผู้อื่นมีลักษณะเป็นรูปธรรมสังเกตเห็นได้เป็นกริยาที่แสดงออกมามีได้กระบวนการ คิดและตัดสินใจของตนเอง ดังนั้นจึงเป็นการสมควรที่ทุกคนจะต้องฝึกตนให้มีคุณธรรม จริยธรรม อยู่เสมอ เพราะการกระทำที่ดีงามย่อมไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน แต่กลับจะทำให้ทุก ๆ คนอยู่ร่วมกัน ในสังคมได้อย่างมีความสุขมีความรักและเมตตาต่อกันเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามัคคีร่วมมือ ร่วมใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา ซื่อสัตย์ไม่คดโกง ไม่เห็นแก่ตัว แต่กลับเห็นเป็นส่วนรวมมาก่อนส่วนตัว และมีวินัย เป็นต้น ซึ่งการที่จะให้สมาชิกในสังคมมีคุณธรรม จริยธรรมนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง ได้รับการอบรม บ่มเพาะ ปลูกฝังฝึกฝน ลงมือปฏิบัติ และพัฒนาตั้งแต่เยาว์วัยดังคำพูดที่ว่าไม้อ่อน คัดง่าย ไม้แก่ตัดยาก เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่ปลูกฝังได้ง่ายกว่าวัยผู้ใหญ่ดังนั้นสถาบันครอบครัวและ สถาบัน การศึกษาจึงต้องร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้เด็ก ๆ เจริญเติบโตและมีพัฒนาการทั้งด้าน ความรู้ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ค่านิยมที่ดีงามนั่นเอง

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560 ก : 8) ได้ให้ความหมายของคำว่า “คุณธรรม จริยธรรม” หมายถึง ภาวะจิตใจที่เมื่อแสดงออกเป็นความประพฤติแล้ว สังคมตัดสินได้ว่าเป็นจริยะที่ดี ถ้าใจเราคิดดี คิดจริง และคิดงาม และประพฤติออกมาดี จริง งาม แสดงว่า คน ๆ นั้น มีคุณธรรม แต่ถ้า ใจคิดชั่ว คิดไม่จริง (เท็จ) คิดไม่งาม ก็จะไม่มีความประพฤติชั่ว เท็จ และไม่งาม ซึ่งเราก็จะเรียกว่า คนไม่มีคุณธรรม

จากการศึกษาความสำคัญและความสัมพันธ์ ของคุณธรรมจริยธรรม สรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งที่ควรได้รับการปูพื้นฐานให้กับทุกคน เพราะเป็นรากฐานของความเจริญและความ เสื่อมของสังคม ความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าจะบังเกิดขึ้น เมื่อคนในสังคมมีคุณธรรม จริยธรรมก็จะอยู่อย่างมีความสุข ส่งผลให้สังคมและประเทศชาติเจริญก้าวหน้า

คุณธรรมตามแนวพระราชดำริและพระบรมราโชบาย

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงตระหนักถึง สภาพปัญหา และสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ของประชาชน และด้วยพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในการมุ่งมั่นแก้ปัญหาและพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดี มีความสุข และมีสุขภาพ ที่แข็งแรง จะได้ช่วยกันพัฒนาชาติไทย ให้เป็นชาติที่มีความรู้รักสามัคคี มีน้ำใจ ใฝ่ความรู้ คู่คุณธรรม จึงพระราชทานบรมราโชวาท ให้แก่ประชาชน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ ในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง เทียงธรรม และประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีคุณธรรม 11 ประการดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน 2546 : 45)

1. คุณธรรมตามแนวพระราชดำริทางด้านสติปัญญาเรื่องการปฏิบัติราชการนั้น นอกจากมุ่งกระทำเพื่อให้งานสำเร็จไปโดยเร็วและมีประสิทธิภาพแล้ว ยังจะต้องกระทำด้วยสติรู้ตัว และปัญญา รู้คิด ว่าสิ่งใดเป็นความเจริญ สิ่งใดเป็นความเสื่อม อะไรเป็นสิ่งที่ต้องทำ อะไรเป็นสิ่งที่ต้องละเว้นหรือกำจัด ผลที่เกิดขึ้นจึงจะเป็นประโยชน์ที่แท้และยั่งยืน ทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม

2. คุณธรรมตามแนวพระราชดำริด้านความเพียรนั้น เป็นประธานของการทำงานทุกอย่าง การทำงานใด ๆ ไม่ว่าจะเล็ก ใหญ่ ง่าย ยาก ถ้าย่อหย่อนจากความเพียรแล้ว ยากที่จะให้สำเร็จเรียบร้อยทันเวลาได้ การฝึกฝนความเพียร ถ้าหากแรก ๆ จะรู้สึกเหน็ดเหนื่อย ลำบาก แต่พอได้เพียรจนเป็นนิสัยแล้ว ก็จะกลับเป็นพลังอย่างสำคัญ ที่คอยกระตุ้นเตือนให้ทำงานอย่างจริงจัง ด้วยใจร่าเริง และเมื่อใดพลังของความเพียรนี้เกิดขึ้น เมื่อนั้นงานทั้งหลาย ก็สำเร็จได้โดยง่ายและรวดเร็ว

3. คุณธรรมตามแนวพระราชดำริด้านความสุจริต นั้นคือ เกียรติและความสำเร็จที่เกิดจาก ผลการปฏิบัติงานและปฏิบัติตัวของแต่ละคน ที่สามารถปฏิบัติงานในความรับผิดชอบให้ได้ผลสมบูรณ์ ตรงตามวัตถุประสงค์ และปฏิบัติตัวให้สุจริต เทียงตรง พอควรพอดี แก่ตำแหน่งหน้าที่ ที่ดำรงอยู่

4. คุณธรรมตามแนวพระราชดำริด้านหน้าที่ของคนทุกคน มีหน้าที่ที่ต้องทำ แม้เป็นเด็ก ก็มีหน้าที่อย่างเด็ก คือ ศึกษาเล่าเรียน หมายความว่า จะต้องเรียนให้รู้วิชา ฝึกหัดทำงานต่าง ๆ ให้เป็น อบรมขัดเกลาความประพฤติและความคิดจิตใจให้ประณีต ให้สุจริต แจ่มใส และเฉลียวฉลาดมีเหตุผล เพื่อจักได้เติบโตขึ้น เป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง

5. คุณธรรมตามแนวพระราชดำริด้านความเสียสละ ความอดทนของข้าราชการ ผู้ปฏิบัติงานของแผ่นดิน จะต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ โดยเต็มกำลังความสามารถ ด้วยอุทิศตน ด้วยความ สัมผัสเสียสละ และระมัดระวัง ให้การทุกอย่างในหน้าที่เป็นไปอย่างถูกต้อง และเทียงตรงเป็นกลาง ด้วยความระลึกที่ตัวอยู่เสมอว่า การปฏิบัติตัว ปฏิบัติงานของตน มีผลเกี่ยวเนื่องถึงประโยชน์ส่วนรวม ของบ้านเมือง และของประชาชนทุกคน

6. คุณธรรมตามแนวพระราชดำริด้านความเมตตา เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่อุปถัมภ์ และผูกพันคนไทยให้รวมกันเป็นเอกภาพ สามารถธำรงชาติบ้านเมืองให้มั่นคงเป็นอิสระยั่งยืนมาช้านาน คุณธรรม ข้อนั้นก็คือ ไมตรี ความมีเมตตาหวังดีให้กันและกัน คนที่มีไมตรีต่อกันจะคิดอะไร ก็คิดแต่ในทางสร้างสรรค์ ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลกัน พุคะอะไรก็ให้เหตุผลเจรจากันด้วยความเข้าอกเข้าใจกัน ทำอะไรก็ช่วยเหลือร่วมมือกันด้วยความมุ่งมั่นมุ่งมั่นเจริญต่อกัน จึงขอให้ท่านทั้งหลายได้พิจารณาทบทวน ให้ทราบตระหนักแก้ไขอีกครั้งหนึ่งว่า ในภายในใจของคนไทยเรายังมีคุณธรรมข้อนี้อยู่หนักแน่นเพียงใด จักได้มั่นใจว่าเราจะสามารถรักษาประเทศชาติ และความเป็นไทย ของเราไว้ได้ยืนยาวตลอดไป

7. คุณธรรมตามแนวพระราชดำริด้านความถูกต้องเป็นธรรม และขอให้แต่ละฝ่าย แต่ละท่าน ตระหนักในความสำคัญของตำแหน่งหน้าที่ พยายามเร่งรัดปฏิบัติสรรพกิจ ให้สัมฤทธิ์ ประโยชน์แท้จริงตามเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่สถานการณ์ของบ้านเมืองเรา และประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคส่วนนี้ของโลก กำลังเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว ท่านทั้งหลาย จะต้องควบคุมสติให้มั่น ไม่หวั่นไหวไปกับเหตุวิกฤต ทำความคิดจิตใจให้หนักแน่น และเที่ยงตรงเสมอเหมือนกัน ที่จะยึดมั่นในเหตุผลความสุจริตถูกต้อง และประโยชน์สุขส่วนรวม แล้วมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความรู้ ความสามารถ ด้วยความเฉลียวฉลาดรอบคอบและความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก็จะร่วมกันปฏิบัติบริหารงานทุกด้าน ได้อย่างเข้มแข็ง เหนียวแน่น และประสบความสำเร็จ อันงดงามตามเป้าหมาย

8. คุณธรรมตามแนวพระราชดำริด้านความกตัญญู คือ การพัฒนานั้นจัดได้ว่าเป็นภารกิจ และนโยบายสำคัญของการปกครองบริหารประเทศของเรามาจนพอสมควรแล้ว แต่กระนั้น ก็เป็นที่ทราบกันว่า เรายังจะต้องพัฒนาต่อไปอีกมากในโอกาสนี้ จึงใคร่จะปรารภกับทุกท่านว่าการพัฒนาประเทศจะบรรลุผลตามเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยประกอบหลายอย่าง อย่างแรก ต้องมีคนดี คือ มีปัญญา มีความรับผิดชอบ มีความวิริยะอุตสาหะ เป็นผู้ปฏิบัติ อย่างที่สอง ต้องมีวิทยาการที่ดี เป็นเครื่องใช้ประกอบการ อย่างที่สาม ต้องมีการวางแผนที่ดี ให้พอเหมาะ พอควรกับฐานะ เศรษฐกิจ และทรัพยากรที่มีอยู่ โดยคำนึงถึงประโยชน์อันพึงประสงค์ของประเทศ และประชาชนเป็นหลักปฏิบัติ บัณฑิตเป็นผู้มีปัญญาความสามารถสูง เพราะได้รับการศึกษาอบรมมากย่อมเป็นที่หวังของคนทั่วไปว่าจะเป็นการกำลังสำคัญในการปฏิบัติบริหารงานของชาติให้วัฒนา ไปด้วยดีในทุก ๆ ด้าน ดังนั้น ทุกคนจึงควรจะได้ถือเป็นภาระหน้าที่ ที่จะต้องใช้ปัญญา ความรู้ ความสามารถของตนรับใช้สังคม และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะทำได้

9. คุณธรรมตามแนวพระราชดำริด้านเพื่อประชาชนและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถือว่าเป็นแนวทางดำเนินชีวิตให้แก่พระสกนิกรของชาวไทยทั้งปวง ที่ถือว่าเป็นมงคล

ต่อชีวิต ดังนี้ มีพระราชดำรัสว่า ความเพียร หมายถึง ความเพียรที่จะข่มใจตัวเอง วิริยะ หมายถึง ความอดุสาหะ มีความขยัน สติ คือ ความรู้สึกได้ว่า อะไรเป็นอะไรนั้น สำคัญมาก ที่จะช่วยให้บุคคลหยุดคิดพิจารณาก่อนที่จะพูด การศึกษาเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่ง การสั่งสอนจากบิดามารดา อันเป็นความรู้เบื้องต้น และอบรมจิตใจให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม ระเบียบ วินัยนั้นจะเป็นผู้ที่มีความสำเร็จในอนาคต ความกตัญญูกตเวที คือ สภาพจิตที่รับรู้ความดี โดยศรัทธามั่นใจ คนมีความกตัญญูเป็นคุณสมบัติอันสำคัญยิ่ง สำหรับนักพัฒนา ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่าง เด็ก ๆ จึงต้องฝึกฝน อบรมให้เกิดมีขึ้นในตนเอง คือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น งานจึงจะดำเนินไปได้โดยราบรื่น และบรรลุผล ตามที่มุ่งหมาย และคุณสมบัติของนักปฏิบัติงานพร้อมสมบูรณ์ แล้วท่านจะสามารถปฏิบัติภาระหน้าที่ ทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างดีเลิศ

10. คุณธรรมตามแนวพระราชดำริด้านการศึกษา ซึ่งการศึกษาเล่าเรียนเป็นเรื่องที่ไม่มีสิ้นสุด ผู้ปรารถนาความเจริญในการประกอบกิจการงาน จะต้องหมั่นเอาใจใส่แสวงหาความรู้ให้เพิ่มพูนอยู่เสมอ มิฉะนั้นจะกลายเป็นผู้ที่ล้าสมัย หย่อนสมรรถภาพไป

11. คุณธรรมตามแนวพระราชดำริด้านการอ่าน การเขียน วิธีที่จะทำให้คนเป็นคนดีนั้นก็มี เช่น การศึกษา เมื่อก่อนนี้ ด้านการอ่านหนังสือ เขียนหนังสือเป็นมีมาก เปรียบเทียบกับประเทศอื่นค่อนข้างจะสูง คือ มีการอ่านเขียนได้เปอร์เซ็นต์สูง แต่มาปัจจุบันนี้น้อยลงเพราะว่าคนเพิ่มโรงเรียนหรือผู้ที่มีหน้าที่สอนน้อยลง เปรียบเทียบกัน อาจจะแย้งว่าสมัยนี้มีเทคโนโลยีสูงทำให้สามารถที่จะทำกิจการ โรงเรียน กิจการสั่งสอนแพร่ออกไปได้มากกว่า แต่ไม่มีอะไรแทนการอบรม ไม่มีอะไรแทนการบ่มนิสัย คือ การสอนนี้มีแบ่งเป็นอบรมแล้วก็บ่มนิสัย แต่ถ้าไม่มีผู้ที่อบรม ไม่มีผู้ที่บ่มนิสัย หรือเป็นคนที่คุณภาพต่ำ ผู้ที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยก็ย่อมคุณภาพต่ำเหมือนกัน อาจจะยิ่งร้ายกว่า แม้จะมีเทคโนโลยีขั้นสูง

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ยังได้พระราชทานคุณธรรม 4 ประการ แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อได้น้อมนำมาปฏิบัติ ไว้ดังนี้ (พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร . 2549 : ออนไลน์)

ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติ แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติในความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนั้น ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝัง และบำรุง ให้เจริญงอกงามขึ้น โดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

ในส่วนของการศึกษา นั้น พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลราชกุมาร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระบรมราชโองการให้ตั้งโรงเรียนขึ้น 4 ด้าน ดังนี้ (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ. 2560 ข : ออนไลน์)

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง
 - 1.1 มีความรู้ความเข้าใจต่อชาติบ้านเมือง
 - 1.2 ยึดมั่นในศาสนา
 - 1.3 มั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์
 - 1.4 มีความเอื้ออาทรต่อครอบครัว
2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง - มีคุณธรรม
 - 2.1 รู้จักแยกแยะสิ่งที่ผิด - ชอบ / ชั่ว - ดี
 - 2.2 ปฏิบัติแต่สิ่งที่ชอบ สิ่งที่ดีงาม
 - 2.3 ปฏิเสธสิ่งที่ผิด สิ่งที่ชั่ว
 - 2.4 ช่วยกันสร้างคนดีให้แก่บ้านเมืองและชุมชนของตน
3. มีงานทำ - มีอาชีพ
 - 3.1 การเลี้ยงดูลูกหลานในครอบครัว หรือการฝึกฝนอบรมในโรงเรียนต้องมุ่งให้เด็กและเยาวชนรักงาน สู้งาน ทำงานสำเร็จ
 - 3.2 การฝึกฝนอบรมทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตร ต้องมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนทำงานเป็น และมีงานทำในที่สุด
 - 3.3 ต้องสนับสนุนผู้สำเร็จหลักสูตรมีอาชีพ มีงานทำ จนสามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัว
4. เป็นพลเมืองดี
 - 4.1 การเป็นพลเมืองดี เป็นหน้าที่ของทุกคน
 - 4.2 ครอบครัว - โรงเรียน และสถานประกอบการ ต้องส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี
 - 4.3 การเป็นพลเมืองดี คือ “เห็นอะไรที่จะทำเพื่อบ้านเมืองได้ก็ต้องทำ” เช่น งานอาสาสมัคร งานบำเพ็ญประโยชน์ งานสาธารณกุศล ให้ทำด้วยความมีน้ำใจ และความเอื้ออาทร

สรุป คุณธรรมตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรมีทั้งหมด 11 ด้าน และพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ มหิศรภูมิพลราชวรางกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดชสยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ล้วนแต่เป็นสิ่งสำคัญที่เป็นแนวทางที่จะช่วยให้คนเรานั้นรู้ว่าควรจะทำอย่างไรให้เกิดความสุข ความเจริญของคนไทย เพราะถ้าคนเรามีความรู้คู่กับคุณธรรมแล้ว ย่อมมีแนวปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้อง จึงจะสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก ๆ ได้โดยต้องผ่านการอบรม การศึกษาเล่าเรียน เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมอย่างยั่งยืน

คุณลักษณะของผู้เรียนด้านคุณธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 14) ได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนัก สำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข โดย 8 คุณธรรมพื้นฐานประกอบด้วย

1. ขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจัง และต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้องควร สู้งานมีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง
2. ประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของ อย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ
3. ซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง
4. มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามในขอบเขต กฎ ระเบียบของโรงเรียน สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มที่ และตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม
5. สุภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่น ทั้งโดยวาจาและท่าทาง เป็นผู้มีการยาทตั้งมวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

6. สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผีกฝนจิตใจไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกายใจ และสภาพแวดล้อม มีความผ่อนคลาย เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

7. สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตน ทั้งในฐานะผู้นำ และผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุมีผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

8. มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และมีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์ สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

สรุปได้ว่า คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ตามแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ดังกล่าว ข้างต้น ประกอบด้วย ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี ด้านความมีน้ำใจ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อผู้เรียน เพราะเมื่อผู้เรียนมีลักษณะของพฤติกรรมของคุณธรรมทั้ง 8 ประการแล้ว ทำให้ผู้เรียน เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

สรุป แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คือหลักคุณงามความดี ที่ประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยทางสังคม ถ้าหากคนในสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม จะส่งผลให้ประเทศชาติเกิดความสงบสุขร่มเย็นและเจริญก้าวหน้า เพราะหากคนเรา มีความรู้คุณธรรมแล้ว ย่อมมีจริยธรรมในแนวปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้อง จะสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับเด็ก ๆ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และส่งผลให้ ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงถาวรสืบไป

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม

การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนจากแนวคิดของนักการศึกษาอย่างหลากหลาย ดังนี้

ศิลป์กร จุมพิษ และคณะ (2557 : 113 - 114) ได้สรุปกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนได้ดังนี้

1. ด้านความขยันหมั่นเพียร มีแนวทางการจัดกิจกรรมดังนี้
 - 1.1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติ
 - 1.2 ควรมีตารางการทำงานและบันทึก ในแต่ละวัน โดยมี ครู ผู้ปกครองเป็นผู้ประเมิน
 - 1.3 มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกสถานศึกษา
 - 1.4 มีการจัดแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในสถานศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้ใช้ในเวลว่าง
 - 1.5 ครู ผู้ปกครองมีการมอบหมายงานทั้งงานที่บ้านและที่สถานศึกษา
 - 1.6 ครูมีการตรวจสอบงานทุกครั้งที่มีการมอบหมายงานเพื่อให้นักเรียนทำงานให้เสร็จตามเวลา
2. ด้านความประหยัด มีแนวทางการจัดกิจกรรมดังนี้
 - 2.1 สถานศึกษามีการจัดโครงการออมทรัพย์และกิจกรรมสหกรณ์
 - 2.2 ครูผู้สอนมีการฝึกปฏิบัติงานเป็นประจำ โดยเฉพาะกิจกรรม โครงการ งานช่างงานเกษตร
 - 2.3 สถานศึกษามีการรณรงค์การประหยัดน้ำประหยัดไฟ
 - 2.4 สถานศึกษาออกกฎระเบียบในการใช้ และนำสิ่งของมีค่ามาสถานศึกษา
 - 2.5 ครูผู้สอนมีการฝึกงานประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้จากเศษวัสดุเหลือใช้ให้เป็นอาชีพจัดตั้งธนาคารขยะเป็นรายได้
 - 2.6 นักเรียนมีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายส่วนตัว
3. ด้านความสุขภาพ มีแนวทางการจัดกิจกรรมดังนี้
 - 3.1 ครู และกรรมการนักเรียนมีการย้มนักเรียนทุกวันทีหน้าประตูสถานศึกษา
 - 3.2 สถานศึกษามีการอบรมมารยาทไทยทุกวันสุดสัปดาห์ และอบรมธรรมะทุกเดือน
 - 3.3 สถานศึกษามีการกำหนดระเบียบในการแต่งกายของนักเรียน โดยมีการตรวจเครื่องแต่งกายทุกวันในตอนเช้าก่อนเข้าเรียน
 - 3.4 ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองทำเป็นต้นแบบในการพูดจาของนักเรียน
 - 3.5 ครูมีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอน

3.6 สถานศึกษามีมาตรการลงโทษ โดยการปรับนักเรียนที่พูดคำหยาบ หรือให้บำเพ็ญประโยชน์ในสถานศึกษา

บัณฑิตา บัณฑิต (2562 : 41 - 42) ได้สรุปแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียน ได้รู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอ ๆ ทั้งด้านความประพฤติ จิตใจ และปัญญา เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในชีวิต สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะประกอบด้วย

1. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น
 - 1.1 พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
 - 1.2 ประกวดมารยาทชาวพุทธ
 - 1.3 กิจกรรมค่ายพุทธบุตร
 - 1.4 กิจกรรมบริหารจัดการเจริญปัญญา
 - 1.5 เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา
 - 1.6 บรรพชาสามเณรฤดูร้อน
2. กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์
 - 2.1 กิจกรรมหน้าเสาธง
 - 2.1.1 กิจกรรมเคารพธงชาติ รำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 - 2.1.2 กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตาและสงบนิ่งทำสมาธิ
 - 2.1.3 กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตแต่ละบท
 - 2.1.4 กิจกรรมน้อมไหว้พี่ (ในแถวหน้าเสาธง)
 - 2.1.5 กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ
 - 2.2 กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน
 - 2.2.1 กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร
 - 2.2.2 กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหาร
 - 2.2.3 กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ
 - 2.2.4 กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร
 - 2.2.5 กิจกรรมนั่งสมาธิก่อนเรียน 5 นาที
 - 2.3 กิจกรรมก่อนเลิกเรียน
 - 2.3.1 กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์
 - 2.3.2 กิจกรรมรำลึกพระคุณของพระรัตนตรัยและคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์
 - 2.3.3 กิจกรรมบันทึกความดีประจำวัน

- 2.4 กิจกรรมประจำสัปดาห์/เดือน/วันที่สถานศึกษา
- 2.4.1 กิจกรรมนิมนต์พระภิกษุมาสอนกิจกรรมในโรงเรียน
 - 2.4.2 กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์
 - 2.4.3 กิจกรรมทำบุญตักบาตร
 - 2.4.4 กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
3. กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษาควรจัดกิจกรรม ดังนี้
- 3.1 ทำบุญตักบาตรบริเวณหน้าสนามสถานศึกษา
 - 3.2 ฟังพระเทศน์ (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการพิธีกรรม)
 - 3.3 เวียนเทียนที่วัดหรือสถานศึกษา
 - 3.4 ร่วมกับชุมชนหล่อเทียนพรรษาและแห่เทียนพรรษา
 - 3.5 สถานศึกษาจัดบรรยายกาศวันสำคัญทางศาสนา โดยระดับชั้นทิวสีเหลืองเชิญชมธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี เปิดเพลงธรรมะ (เสียงตามสาย)
 - 3.6 สถานศึกษาจัดนิทรรศการ หรือจัดบอร์ดถึงประวัติ ความสำคัญของวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา
4. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ
- 4.1 กิจกรรมตอบปัญหาธรรมะ
 - 4.2 กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 - 4.3 กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี
 - 4.4 กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี
 - 4.5 กิจกรรมอาสาทวิเศษ
 - 4.6 กิจกรรมต้นไม้พูดได้
 - 4.7 กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพุทธศาสนา
 - 4.8 กิจกรรมสมาทานศีลในวันพระ
 - 4.9 กิจกรรมพัฒนาศาสนสถาน
 - 4.10 กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม
 - 4.11 กิจกรรมอธิษฐานจิตก่อนเรียน
 - 4.12 กิจกรรมถือศีล นอนวัด ปฏิบัติธรรมช่วงเข้าพรรษา
 - 4.13 กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูทักทายนักเรียนด้วยความเมตตา นักเรียนแสดงความเคารพครูด้วยความอ่อนน้อม

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2559 : 30 - 31) ได้กล่าวถึงวิธีดำเนินการพัฒนา กิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน ประกอบด้วย 6 กิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมสร้างการรับรู้และการพัฒนาศักยภาพครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ เป็นการ ประชุมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ผู้บริหาร ครู เขตพื้นที่ และผู้เกี่ยวข้อง โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม หลังจากที่โรงเรียน ตัดสินใจสมัครใจเข้าสู่การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม โดยจัดอบรมให้กลุ่มครูแกนนำ และกลุ่ม นักเรียนแกนนำ เพื่อให้เป็นกลุ่มปฏิบัติงานริเริ่มร่วมกับผู้บริหาร

2. กิจกรรมการจัดทำแผนและโครงการคุณธรรม เป็นการจัดทำรายละเอียดของคุณธรรม อัตลักษณ์และโครงการคุณธรรมซึ่งจะดำเนินงานโดยโรงเรียนเองทุกชั้นตอน และต้องอาศัยภาวะ ผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวผลักดัน โดยมีครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ เป็นผู้ช่วยขับเคลื่อน เป็นหลักในโรงเรียน และทุกคนต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม รวมทั้งพัฒนา สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม

3. กิจกรรมนิเทศติดตาม เป็นการจัดทีมให้มีการนิเทศติดตามการทำงาน เพื่อให้ คำแนะนำ คำปรึกษา และเป็นกำลังใจในการปฏิบัติงานคุณธรรมให้มีความต่อเนื่อง อาจจัดเป็นการนิเทศ ภายใน หรือการนิเทศจากบุคคลภายนอก ก็ได้

4. กิจกรรมรายงานความก้าวหน้า เป็นการจัดประชุมนำเสนอรายงานความก้าวหน้าใน การปฏิบัติงาน ครบ 6 เดือน และครบปี มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม โรงเรียนพัฒนาคุณธรรมใน ภูมิภาคใกล้เคียง และการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล ทั้งด้านสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อ สร้างเครือข่ายการทำงานคุณธรรมร่วมกัน

5. กิจกรรมประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในโรงเรียน เป็นการประเมิน หา พฤติกรรมที่พึงประสงค์ใน โรงเรียนที่เพิ่มขึ้น และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดน้อยลง ตามที่ โรงเรียนกำหนดเป้าหมายไว้ในแผน และวิเคราะห์หาปัจจัยของความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียน คุณธรรม

6. การบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นงานอำนวยความสะดวกให้เกิดการขับเคลื่อนการ พัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมุ่งผลสำเร็จตามเป้าหมายและ ระยะเวลาที่กำหนดไว้

พระครูโสภณภัทรเวทย์ และคณะ (2563 : 21) ได้กล่าวถึงวิธีดำเนินการการพัฒนา กิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน ประกอบด้วย

1. แต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบ

2. ประชุมชี้แจงคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาในทิศทางนโยบายและมาตรการการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน

3. คณะกรรมการบริหารนำเสนอรูปแบบการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

4. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นชอบ

5. ประชุมชี้แจงคณะกรรมการ และชุมชนเครือข่ายรับฟังความคิดเห็นและวางแผนดำเนินการร่วมกัน

6. ร่วมจัดการเรียนการสอนในการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนตามแผนงานที่กำหนดร่วมกัน

7. ร่วมตรวจสอบงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ดำเนินการในการจัดการเรียนการสอนในการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน อย่างเป็นระบบ สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้

8. ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน โดยมีการประเมินผลสรุปรายงานผลการดำเนินการในภาพรวม และเผยแพร่ให้แก่ผู้ปกครองและชุมชนต่อไป

สรุปได้แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เป็นการจัดกิจกรรมเสริมที่หลากหลาย สอดแทรกทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นตัวผลักดันโดยมีครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ เป็นผู้ช่วยขับเคลื่อนเป็นหลักในโรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอ ๆ ทั้งด้านความประพฤติ จิตใจ และปัญญา เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในชีวิต

การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม

กระทรวงการทองเที่ยวและกีฬา กรมพลศึกษา (2557 : 16) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้ สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อที่จะอบรมนักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีศีลธรรมเป็นพลเมืองดี มีความคิดชอบ ทำชอบ ประพฤติชอบ

2. ควรจะอบรมนักเรียน รวมทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยให้รู้จักใช้ความคิดรู้จักบำรุงสติปัญญาให้เฉียบแหลม เพื่อนำมาใช้ประโยชน์แก่ตนและแก่ประชาชน

3. ฝึกนักเรียนให้มีความรู้สำหรับใช้ประกอบอาชีพ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น พร้อมได้แสดงทัศนะเพิ่มเติมอีกว่า การศึกษาอบรมดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในสถานศึกษาเท่านั้น นักเรียนควรจะได้รับ การอบรมจากที่บ้าน ข้อนี้สำคัญมากแม้จะเป็นเรื่องที่รู้ ๆ กันอยู่ แต่ด้วยสมัยปัจจุบัน

พ่อแม่ ผู้ปกครอง มักโยนความรับผิดชอบไปให้ครู-อาจารย์ และสถานศึกษา ดังนั้นสถานศึกษาจึงมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับวิชาการและวิชาชีพตามข้อ 2 และข้อ 3 ผู้ใดได้รับการศึกษาในระดับต่ำก็จะได้รับประโยชน์น้อย แต่ถ้าการศึกษาสูงขึ้นไปก็จะได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้น แต่หากผู้ใดมีสัณดานเลวและบกพร่องในข้อ 1 คือ ปราศจากความซื่อสัตย์สุจริตและศีลธรรม คุณประโยชน์ที่จะได้รับจากข้อ 2 และข้อ 3 ย่อมกลายเป็นโทษ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560 : 115) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่การพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม ประกอบด้วย

1. ส่งเสริมการปลูกฝัง บ่มเพาะ และหล่อมเกลาลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ (พึงพาตนเอง ซื่อสัตย์ มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม) ของครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรหลาน โดยใช้กิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตประจำวัน

2. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนและ กิจกรรมการเรียนรู้อารมณ์ร่วมกันของครอบครัว กลุ่มสนใจ และชุมชน ที่สอดคล้องคุณธรรมจริยธรรม ความมีวินัย จิตสาธารณะ รวมทั้งบูรณาการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม คนตรี กีฬา เข้ากับกระบวนการเรียนรู้และวิถีชีวิต

3. จัดกิจกรรมหล่อหลอมพฤติกรรมและวัฒนธรรมการทำงานที่พึงประสงค์ให้เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของคนในสังคมไทย อาทิ การตรงต่อเวลา การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การทำงานเป็นกลุ่มคณะ

4. สร้างมาตรฐานผู้เรียนที่เรียนดี มีวินัย มีคุณธรรม และรักสันติ

5. มุ่งสร้างพื้นฐานชีวิตหรืออุปนิสัยที่มั่นคง เข้มแข็งให้แก่ผู้เรียน อาทิ การสร้างบุคลิก และอุปนิสัยที่ดีงาม (Character Education)

6. ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของนักเรียน/นักศึกษาในการเผยแพร่ สืบสาน สร้างสรรค์ค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงาม และเฝ้าระวังค่านิยมและวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์

7. ส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

พระครูโสภณภัทรเวทย์ และคณะ (2563 : 22) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่การพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม ประกอบด้วย

1. ดำเนินการในรูปคณะกรรมการระดับสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลาย เพื่อจะได้ร่วมกันพิจารณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณธรรมให้แก่นักเรียน

2. กำหนดคณะทำงานผู้รับผิดชอบร่วมกัน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิด ตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตัวได้ อย่างเหมาะสม

5. จัดกิจกรรมนักเรียนที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันเอื้ออาทรและสมานฉันท์

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม ที่ได้กล่าวข้างต้น มีการดำเนินการในรูปคณะกรรมการระดับสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลาย เพื่อจะได้ ร่วมกันพิจารณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดกิจกรรมที่ ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์

สรุปได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นกระบวนการที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริม พัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นตัวหลักต้น โดยมีครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ เป็นผู้ช่วยขับเคลื่อนเป็นหลัก ในโรงเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติ สม่าเสมอ ทั้งด้านความประพฤติ จิตใจ ปัญญา เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในชีวิต และมีพฤติกรรม ที่พึงประสงค์

กระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560 : 2 - 6) ได้กล่าวถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ ตัวชี้วัดความสำเร็จ เป้าหมาย กรอบแนวคิด และตัวชี้วัด โรงเรียนคุณธรรมของโครงการ โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ไว้ดังนี้

ความเป็นมาของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

โครงการ โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นการดำเนินงานเพื่อสืบสานพระราชปณิธาน เดินตามรอย เบื้องพระยุคลบาท ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถ บพิตร ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ มหิศรภูมิพลราชวรางกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดช สยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร

พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มอบหมายให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินงานตามนโยบายภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรม โดยร่วมหารือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนส่วนใหญ่ของประเทศให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ อีกทั้งรับผิดชอบในการจัดการศึกษา เพื่อให้เยาวชนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

โดยผลการหารือสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณธรรมให้กับเยาวชนของชาติจำเป็นต้องดำเนินการจัดทำ “โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.” เพื่อพัฒนาโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้นักเรียน ครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ตระหนักรู้ เข้าใจ และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ชี้นำคุณค่าแห่งคุณธรรมความดีอย่างเป็นธรรมชาติ และสร้างความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี รวมทั้งสร้างเครือข่ายชุมชนองค์กรแห่งคุณธรรม โดยประสานความร่วมมือจากหน่วยงาน และองค์กรที่ทำงานด้านคุณธรรม อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

รูปแบบของโรงเรียนคุณธรรมนั้น เป็นเรื่องที่ไม่ซับซ้อนและทำได้ง่าย เป็นการลงทุนต่ำ แต่ได้กำไรมาก และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนได้จริง โดยหลักการของโรงเรียนคุณธรรมสามารถนำไปใช้ได้กับโรงเรียนในทุกศาสนา ไม่ผูกขาดกับศาสนาใดศาสนาหนึ่ง เปรียบเสมือนเป็นคุณธรรมสากล ที่จะช่วยให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ในโรงเรียน “ลดลง” และส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ “เพิ่มขึ้น” ซึ่งนับเป็นการพัฒนาเยาวชน ผู้ปกครอง และชุมชน ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

1. เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ตระหนักรู้ เข้าใจ และมีกระบวนการคิด อย่างมีเหตุผล ชี้นำคุณค่าแห่งคุณธรรมความดีอย่างเป็นธรรมชาติสร้างความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี และภูมิใจในการทำความดี

2. เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และนักเรียนสร้างเครือข่ายชุมชนองค์กรแห่งคุณธรรม โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงาน และองค์กรที่ทำงานด้านคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจน และมีความต่อเนื่อง

ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

1. จำนวนนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น
2. จำนวนผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ที่ได้รับการพัฒนาให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น
3. จำนวนผู้บริหาร ครู และนักเรียน ที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ คือ ความพอเพียง ความกตัญญู ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ อุทิศตนคุณธรรม

เป้าหมายของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

1. **เป้าหมายเชิงปริมาณ** โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ได้กำหนดเป้าหมายของการดำเนินงาน โดยมีตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ในปีการศึกษา 2560 ที่กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 225 เขต และโรงเรียนในสังกัด สพฐ. ร้อยละ 35 เข้าร่วมโครงการ และขยายผลการดำเนินงาน ให้มีความครอบคลุมโรงเรียนทุกแห่ง ในปีการศึกษา 2561

2. **เป้าหมายเชิงคุณภาพ** ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนทุกคนมีความตระหนักรู้ เข้าใจ และคิดอย่างมีเหตุผล ชื่นชอบคุณค่าแห่งคุณธรรมความดีอย่างเป็นธรรมชาติ สร้างความรู้สึกศรัทธาชอบชั้วดี ภูมิใจในการทำความดี และร่วมกันสร้างเครือข่ายชุมชนองค์กรแห่งคุณธรรม ด้วยการขอความร่วมมือจากหน่วยงาน และองค์กรที่ทำงานด้านคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจน ต่อเนื่อง และยั่งยืน

กรอบแนวคิดของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นการดำเนินงานเพื่อสืบสานพระราชปณิธาน เดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ตามพระราชประสงค์ของ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ มหิศรภูมิพลราชวรางกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดช สยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยโรงเรียนแต่ละแห่งต้องวิเคราะห์คุณธรรมอัตลักษณ์ของตนเอง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน รวมไปถึงการพัฒนาผู้บริหาร ครู และนักเรียนตามกรอบแนวคิดโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตาราง 1 แนวคิดโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

คุณธรรม	นิยาม
พอเพียง	การดำรงชีวิตพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยทำพอประมาณ ให้เหมาะสมกับตนเอง ไม่ฟุ้งเฟ้อ และฝึกตนเองให้รู้จักความพอดี พอเหมาะ ถ้าไม่พอดี ไม่พอเหมาะก็จะเกิดความทุจริตในใจได้
กตัญญู	เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งในสังคมมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับ สัมพันธกับบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ พ่อ แม่ ครู อาจารย์ ญาติพี่น้อง เป็นต้น ความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่มนุษย์ควรปฏิบัติ และไม่หลงลืมตัว เมื่อเกิดความสำเร็จต้องยกย่องเชิดชูบุพการี ครู อาจารย์ และทุกคนที่มีส่วนร่วม
ซื่อสัตย์ สุจริต	ยึดพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ว่า ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่าง เด็ก ๆ จึงต้องฝึกฝน อบรม ให้เกิด มีขึ้น ในตนเอง เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนที่มิประโยชน์ และมีชีวิตที่สะอาด ที่เจริญมั่นคง (พระราชทานเพื่ออัญเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก ปีพุทธศักราช 2531)
อุดมการณ์ คุณธรรม	การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยการบริหารหรือการปกครองที่มีความถูกต้อง มีความยุติธรรม ร่วมมือ ร่วมใจกัน มุ่งมั่น ให้ระบบการศึกษาของชาติ ดำเนินไปด้วยความมั่นคง ยั่งยืน ด้วยจิตสำนึก ทศนคติ พฤติกรรมที่เต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรม และจริยธรรม พร้อมทั้งใช้หลักการให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้
ความ รับผิดชอบ	ผู้บริหาร ครู อาจารย์ ต้องมีจิตสำนึกในบทบาท และหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด เคารพกฎเกณฑ์ กติกา พร้อมให้ตรวจสอบการกระทำได้เสมอ โดยพร้อมสอน เพื่อให้ลูกหลาน เยาวชน ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ยึดมั่นความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อสร้างคนดีให้บ้านเมือง

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ที่มา : สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2560 : 5

ตัวชี้วัดโรงเรียนคุณธรรมของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

1. มีอุดมการณ์คุณธรรมในการพัฒนาในโรงเรียนคุณธรรม
2. มีกลไกและเครื่องมือในการปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมร่วมกันทั้ง โรงเรียน
3. มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม ความพอเพียง ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ สุจริต อุดม และเสียสละ ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น
4. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดน้อยลง
5. มีกระบวนการ มีส่วนร่วม และสร้างความรับผิดชอบ จากผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน
6. มีองค์ความรู้ นวัตกรรมด้านคุณธรรมฯ และบูรณาการไว้ในชั้นเรียน
7. เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมฯ

มาตรฐาน โรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560 : 8 - 9) ได้กำหนดมาตรฐาน โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ไว้ 4 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 โรงเรียน

ด้านที่ 2 ผู้บริหาร

ด้านที่ 3 ครู

ด้านที่ 4 นักเรียน

กระบวนการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560 : 10 - 58) ได้กำหนดกระบวนการพัฒนาคุณธรรม โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ตามมาตรฐาน 4 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 โรงเรียน

โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นโรงเรียนที่มีบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และแหล่ง เรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม มีแผนพัฒนาคุณธรรมที่ต่อเนื่องยั่งยืน บุคลากรในโรงเรียนประพฤติปฏิบัติตนตามคุณธรรมอัตลักษณ์ หรือกรอบแนวคิด โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มีคุณธรรมและความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน เผยแพร่ประชาสัมพันธ์สู่สาธารณชน สร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทำให้เกิดการยอมรับ หรือยกย่องเชิดชูเกียรติ จากหน่วยงานภายในหรือภายนอก โดยมีกระบวนการดังนี้

1.1 การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมของโรงเรียน โรงเรียนสะอาด บรรยากาศร่มรื่น สวยงามปลอดภัย มีสถานที่ในการปลูกฝัง ปฏิบัติด้านคุณธรรมและมีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม

1.2 มีแผนพัฒนาคุณธรรม โรงเรียนมีแผนพัฒนาด้านคุณธรรมที่เป็นระบบต่อเนื่อง

1.3 คุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนหรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

โรงเรียนดำเนินการค้นหาปัญหา สาเหตุ กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกและคุณธรรมในการแก้ปัญหา กำหนดกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนปฏิบัติตามคุณธรรม อัตลักษณ์ของโรงเรียนหรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

1.4 มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โรงเรียนมีข้อมูลสารสนเทศด้านคุณธรรม มีการจัดป้ายนิเทศด้านคุณธรรม จัดทำเอกสารเผยแพร่ และเผยแพร่ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์

1.5 สร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม โรงเรียนมีการสร้างเครือข่ายภายในโรงเรียน ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน โรงเรียนกับหน่วยงานภายนอก และมีการสร้างเครือข่ายกับองค์กรทางศาสนา

1.6 การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงเรียน โรงเรียนผ่านการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

1.7 ได้รับการยอมรับหรือยกย่องเชิดชูเกียรติ จากหน่วยงานภายในหรือภายนอก โรงเรียนได้รับการยอมรับหรือยกย่องเชิดชูเกียรติจากหน่วยงานภายในและภายนอก โดยการได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานจากทุกภาคส่วนและได้รับรางวัลด้านคุณธรรม

สรุปกระบวนการพัฒนาคุณธรรม สพฐ. ด้านโรงเรียน โรงเรียนต้องจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมของโรงเรียน มีแผนพัฒนาคุณธรรมที่ต่อเนื่องและเป็นระบบ ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน ปฏิบัติตาม คุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนหรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง มีการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมทั้งภายใน โรงเรียน ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน และกับหน่วยงานภายนอก โรงเรียนได้เข้าร่วมประเมินผ่านการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ จนได้รับการยอมรับหรือยกย่องเชิดชูจากหน่วยงานภายในหรือภายนอก

ด้านที่ 2 ผู้บริหาร

ผู้บริหารเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจด้านคุณธรรม มีกระบวนการบริหารงานที่เป็นระบบ บริหารสถานศึกษาด้วยความโปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ มีการสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วม ประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และได้รับการยอมรับ หรือยกย่องเชิดชูจากบุคคล หน่วยงาน องค์กรภายในหรือภายนอก โดยมีกระบวนการดังนี้

2.1 มีความรู้ ความเข้าใจด้านคุณธรรม ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรม

โดยเป็นวิทยากรด้านคุณธรรม ผ่านการประเมินที่เกี่ยวข้องกับด้านคุณธรรม มีผลงานทางวิชาการ นวัตกรรม หรือผลงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านคุณธรรม และเป็นผู้นำกิจกรรมด้านคุณธรรม ในระดับต่าง ๆ

2.2 มีกระบวนการบริหารงานที่เป็นระบบ ผู้บริหารมีโครงสร้างการบริหารงานด้าน คุณธรรม มีรูปแบบ/นวัตกรรม ในการบริหารงานด้านคุณธรรม มีกระบวนการนิเทศ กำกับ ติดตาม การ ดำเนินงาน โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. และมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน และนำผลการประเมินไป ใช้ในการพัฒนาด้านคุณธรรม

2.3 บริหารสถานศึกษาด้วยความโปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ ผู้บริหารปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามคู่มือ/แนวปฏิบัติ/เอกสาร โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มีความพึงพอใจด้านความโปร่งใส เป็นธรรม จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีผลการปฏิบัติงาน และมีการเผยแพร่สู่สาธารณชน

2.4 ประพฤติปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดี และได้รับการยอมรับหรือยกย่องเชิดชู เกียรติผู้บริหารประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการครองตน ครองคน ครองงาน และได้รับ การยอมรับหรือยกย่องเชิดชูเกียรติ

สรุปกระบวนการพัฒนาคุณธรรม สพฐ. ด้านที่ 2 ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารต้องมึ ความรู้ความเข้าใจในการขับเคลื่อนการบริหารงานและการประเมินผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียน คุณธรรม สพฐ. มีโครงสร้างการบริหารงานด้านคุณธรรม โดยมีรูปแบบ/นวัตกรรมในการบริหารงาน ด้านคุณธรรม พร้อมทั้งได้นิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ด้วยความ โปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และได้รับการยอมรับหรือ ยกย่องเชิดชูเกียรติ

ด้านที่ 3 ครู

ครูโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. หมายถึง ครูมีความรู้ ความเข้าใจด้านคุณธรรม จริยธรรม สามารถจัดการเรียนการสอน ปลูกฝัง และประเมินคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ หรือกรอบแนวคิดของโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สามารถเป็นวิทยากร สร้างเครือข่ายความร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ยอมรับหรือยกย่องเชิดชูเกียรติจากบุคคล หน่วยงาน องค์กรภายในหรือภายนอก โดยมีกระบวนการ ดังนี้

3.1 ความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรม ครูมีความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรม จริยธรรม กระบวนการจัดการเรียนการสอน ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วิธีการประเมินคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนตามคุณธรรมอัตลักษณ์และกรอบแนวคิดของโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

3.2 การจัดการเรียนรู้ ปลูกฝัง และประเมินคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ครูมีแผน การจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณธรรมอัตลักษณ์หรือตามกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

โดยผ่านโครงการคุณธรรมและกิจกรรมอื่น ๆ นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ มีสื่อ นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ด้านคุณธรรม วัดและประเมินผลด้านคุณธรรม นำผลการประเมินไปปรับปรุง พัฒนานักเรียน

3.3 ความสามารถในการเป็นวิทยากรคุณธรรม ครูมีความรู้ความเข้าใจ คุณธรรม อัตลักษณ์ และกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มีรูปแบบ/เทคนิค/วิธีการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ คุณธรรมอัตลักษณ์ และกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มีคู่มือ สื่อ ในการถ่ายทอดความรู้ ที่หลากหลาย

3.4 การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม ครูมีการสร้างเครือข่ายภายในโรงเรียน กับครูโรงเรียนอื่น กับหน่วยงานภายนอก องค์กรทางศาสนามีการเผยแพร่ผลงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ ชัดเจน เป็นรูปธรรม

3.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครูมีผลงานและนำผลงาน การพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์หรือ กรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มาจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคลากรในสถานศึกษา กลุ่ม โรงเรียน/สหวิทยาเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/จังหวัด ภูมิภาคและระดับประเทศ

3.6 ความประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม ครูมีความประพฤติ ปฏิบัติตนตามคุณธรรมอัตลักษณ์หรือกรอบแนวคิดของโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. 5 ประการ และ เป็นแบบอย่างที่ดี

3.7 การยอมรับหรือยกย่องเชิดชูเกียรติ จากบุคคลหน่วยงาน องค์กรภายในหรือภายนอก ครูได้รับการยอมรับ หรือยกย่องเชิดชูเกียรติจากบุคคล หน่วยงาน องค์กรภายในหรือภายนอก ระดับสถานศึกษา ระดับกลุ่ม โรงเรียน/สหวิทยาเขต ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/จังหวัด และระดับภูมิภาค/ประเทศ

สรุปกระบวนการพัฒนาคุณธรรม สพฐ. ด้านครู ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจคุณธรรม อัตลักษณ์และกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มีแผนการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณธรรม อัตลักษณ์หรือตามกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โดยผ่านโครงการคุณธรรม และกิจกรรมอื่น มีการสร้างเครือข่ายภายในโรงเรียน โรงเรียนอื่น และกับหน่วยงานภายนอก/องค์กรทางศาสนา มี ผลงานและนำผลงานจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประพฤติปฏิบัติตน ตามคุณธรรม อัตลักษณ์ หรือกรอบแนวคิดของโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ตลอดจนได้รับการยอมรับ หรือยกย่องเชิดชูเกียรติ จากบุคคลหน่วยงาน องค์กรภายในหรือภายนอก

ด้านที่ 4 นักเรียน

นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมสามารถจัดทำโครงการคุณธรรม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำด้านคุณธรรม สร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น โดยมีกระบวนการดังนี้

4.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมอัตลักษณ์หรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

4.2 โครงการคุณธรรม นักเรียนได้ทำโครงการคุณธรรม ตามคุณธรรมอัตลักษณ์หรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. นำเสนอ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปองค์ความรู้จากโครงการคุณธรรม สามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นได้ รวมถึงมีการเผยแพร่สู่สาธารณชนในรูปแบบต่าง ๆ

4.3 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี นักเรียนประพฤติปฏิบัติตนตามคุณธรรมอัตลักษณ์หรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณธรรมอัตลักษณ์ตามที่สถานศึกษา กำหนด ได้รับการยอมรับจากชุมชนและได้รับรางวัลระดับต่าง ๆ

4.4 เป็นผู้นำทางด้านคุณธรรม นักเรียนเป็นผู้มีอุดมการณ์ด้านคุณธรรม มีความรับผิดชอบและกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในการจัดกิจกรรม นำเสนอผลงานคุณธรรมอัตลักษณ์หรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

4.5 การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม นักเรียนจัดตั้งกลุ่ม/ชุมนุม/ชมรมตามความสนใจ ปฏิบัติกิจกรรม ขยายผล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านคุณธรรมภายในโรงเรียน ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

4.6 พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น นักเรียนในโรงเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์หรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เพิ่มขึ้น และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

สรุปกระบวนการพัฒนาคุณธรรม สพฐ. ด้านนักเรียน ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม มีโครงการคุณธรรม ตามคุณธรรมอัตลักษณ์หรือกรอบแนวคิด โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สามารถนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้โครงการคุณธรรม และมีการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากโครงการคุณธรรม ตลอดจนมีการเผยแพร่โครงการคุณธรรม สู่สาธารณชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสาร แผ่นพับ สื่อ สิ่งพิมพ์ เสียงตามสาย ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีอุดมการณ์ด้านคุณธรรม มีความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้นำ กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรม ภาพรวมนักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น

การขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560 : 60 - 64) ได้กำหนดให้มีการขับเคลื่อนตามโครงการและกิจกรรมสำคัญ เพื่อส่งเสริมกระบวนการพัฒนาคุณธรรม ในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. 5 โครงการ ดังนี้

1. โครงการสร้างคนดีให้บ้านเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานักเรียนให้รู้และเข้าใจ ในการคิดค้น เลือกใช้ ผลิตภัณฑ์คุณธรรม พร้อมทั้งสามารถนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนานาชาติได้
2. โครงการเสริมสร้างคุณธรรมให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา “โรงเรียนคุณธรรม สพฐ.” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 100,000 คน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขตสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม
3. โครงการสร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 225 เขต และโรงเรียนคุณธรรมจำนวน 10,000 โรงเรียน ผ่านการประเมินคุณธรรม
4. โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลโครงการ โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และสะดวกต่อการพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
5. โครงการพัฒนานวัตกรรมการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภายนอก

สรุป กระบวนการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นการดำเนินงานเพื่อสืบสานพระราชปณิธาน เดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรตามพระราชประสงค์ ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ มหิศรภูมิพลราชวรางกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดช สยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกำหนดมาตรฐาน โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ไว้ 4 ด้าน คือด้านโรงเรียน ด้านผู้บริหาร ด้านครู และด้านนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

การดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สระแก้ว เขต 1

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการ “โรงเรียนคุณธรรม สพฐ.” อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ประกอบด้วย 5 โครงการหลัก ได้แก่ 1) โครงการสร้างคนดีให้บ้านเมือง 10,000 คน 1,000 โรงเรียน 2) โครงการเสริมสร้างคุณธรรมให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา 3) โครงการสร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. 4) โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. และ 5) โครงการพัฒนานวัตกรรมสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก โดยขยายผลการดำเนินงานไปสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 225 เขต และโรงเรียนในสังกัด สพฐ. 19,082 โรงเรียน (กรมการศาสนา, 2562 : 30)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 กำหนดพันธกิจและทิศทาง ของการพัฒนาการศึกษาว่า การศึกษาเป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และทัศนคติ และเป็นกระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการเรียนรู้ การพัฒนาคนให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในแนวทางที่ดี เพื่อให้บรรลุถึงขีดความสามารถ ในด้านพันธกิจ มุ่งเสริมสร้างคุณลักษณะของผู้เรียน ให้มีอัตลักษณ์ความเป็นไทยและมีความสมดุลทั้งทักษะวิชาการ ทักษะวิชาชีพ และดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จุดเน้นด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และทุกภาคส่วน ให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสอดคล้องกับทิศทางและพันธกิจ ในปีงบประมาณ 2560 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ได้รับจัดสรรงบประมาณเพื่อขับเคลื่อน โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. จึงมอบหมายให้กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา เป็นผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนนโยบาย และมีนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ทั้งหมด โดยให้ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบ ที่ได้รับการอบรมมาขยายผลให้กับโรงเรียนบ้านเขาหิน และโรงเรียนบ้านตาหลังใน เพื่อเป็นโรงเรียนแกนนำ จากนั้น โรงเรียนแกนนำจะเป็นวิทยากรอบรมให้โรงเรียนในสังกัด สพฐ. จำนวน 145 โรงเรียน ผู้บริหาร และครู 2,030 คน (ครบ 100%) ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 เป็นต้นมา ทุกโรงเรียนก็จะเป็นโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เมื่อกลับไปโรงเรียนจะต้องพัฒนาความรู้ความเข้าใจทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านกระบวนการที่กำหนด ตามรูปแบบของคุณธรรมอัตลักษณ์ที่สอดคล้องกับหลักสูตร และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยจะต้องดูพฤติกรรมที่เป็นปัญหาแล้วนำมากำหนดเป็นคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน มีการสร้างภาคีเครือข่ายส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอการสนับสนุนการประเมินผล เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมที่เราฝึกนั้นให้เกิดเป็นวิถี ให้คนดีเชิดชูคนดี และมีการขยายผลสู่โรงเรียนที่ใกล้เคียง ในสำนักงานเขตเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมต่อไป (สากล พรหมศิริเดช. สัมภาษณ์. 2563)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการดำเนินโครงการ โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ได้ตระหนักถึงความสำคัญว่าโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นโครงการที่ดี ต้องทำทันที ต้องทำพร้อมกัน มีนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ทั้งหมด จำนวน 145 โรงเรียน ผู้บริหาร และครู 2,030 คน (ครบ 100%) ผู้บริหาร ครู นักเรียน รู้ เข้าใจเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ตามรูปแบบของคุณธรรมอัตลักษณ์ที่สอดคล้องกับหลักสูตร และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล เห็นคุณค่าแห่งคุณธรรมความดี มีความรู้สึกผิดชอบ ชั่วดี และภูมิใจในการทำดี ให้คนดีเชิดชูคนดี และมีการขยายผลสู่โรงเรียนที่ใกล้เคียงอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ต่อเนื่อง และยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดี

ความหมายของแนวปฏิบัติที่ดี

นักการศึกษาและนักวิชาการทั้งต่างประเทศและในประเทศไทยต่างได้ให้ความหมายของแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ไว้ดังนี้

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (ออนไลน์, 2558) ได้ให้ความหมาย ของ Best Practices ว่าเป็นวิธีการปฏิบัติในกระบวนการธุรกิจซึ่งมีส่วนอย่างยิ่งในการทำให้องค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วยผลลัพธ์ในการดำเนินการที่เป็นเลิศ สร้างความยั่งยืนให้กับองค์กร เป็นแนวทางสร้างสรรค์ในการประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุงองค์กรให้เข้ากับลักษณะความต้องการ โดยเฉพาะที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์กรอย่างน่าสนใจ นำไปสู่การลดเวลา ลดต้นทุน การปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มผลกำไรอย่างก้าวกระโดด

สุนิสา อุดมเดช (2558 : 26) กล่าว แนวปฏิบัติที่ดี Best Practices หมายถึงวิธีการหรือแนวปฏิบัติสำหรับทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จและเป็นแนวทางที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากการนำความรู้ไปปฏิบัติจริงแล้วสรุปความรู้และประสบการณ์ที่ได้เพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

ชนาธิป ลีนิน (งานการจัดการความรู้ กองวิเทศสัมพันธ์และการประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, ออนไลน์, 2560) อธิบายว่า แนวปฏิบัติที่ดี หมายถึง วิธีปฏิบัติ หรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้้องค์การประสบความสำเร็จหรือนำไปสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมาย เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพนั้น ๆ และมีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏชัดเจน โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติ หรือขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ที่ได้บันทึกเป็นเอกสาร และเผยแพร่ให้หน่วยงานภายในหรือภายนอกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (การจัดการความรู้ในองค์กร, ออนไลน์, 2563) ได้ให้ความหมาย ของ แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) หมายถึง วิธีปฏิบัติ

หรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือนำไปสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมาย เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพนั้น ๆ และมีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏชัดเจน โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติ หรือขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ ที่ได้บันทึกเป็นเอกสาร และเผยแพร่ให้หน่วยงานภายในหรือภายนอกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล (งานการจัดการความรู้.ออนไลน์. 2563) ได้ให้ความหมายของคำว่า แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) หมายถึง เป็นวิธีปฏิบัติในกระบวนการธุรกิจ ซึ่งมีส่วนอย่างยิ่งในการทำให้องค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ด้วยผลลัพธ์ในการดำเนินการที่เป็นเลิศ สร้างความยั่งยืนให้กับองค์กร

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า แนวปฏิบัติที่ดี หมายถึง วิธีการหรือแนวทางปฏิบัติ สำหรับทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จและเป็นแนวทางที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากการนำความรู้ไปปฏิบัติจริงแล้วสรุปความรู้และประสบการณ์นั้น ๆ

ความสำคัญของแนวปฏิบัติที่ดี

จากหลักการที่ว่า “ถ้าได้นำความรู้ไปใช้ความรู้นั้นก็ยิ่งเพิ่มคุณค่า เพราะทำให้เกิดการต่อยอดความรู้ให้แตกแขนงออกไปอย่างกว้างขวาง” ดังนั้นเป้าหมายของแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อให้องค์กรและคนในองค์กรมีแนวทางแนวปฏิบัติที่ดีซึ่งการจัดการที่ดีสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลายกรณี ดังนี้

บูรณชัย ศิริมหาสาคร (2548 : 229) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแนวปฏิบัติที่ดีไว้ดังนี้

1. Best Practices กับการจัดการความรู้ การจัดการความรู้จะบรรลุเป้าหมายได้ ต้องทำ Best Practices ให้ปรากฏให้ชัดเจน เช่น เอกสารรายงานคู่มือการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้อื่นได้นำไปใช้พัฒนางานแบบต่อยอดความรู้ และสามารถจัดเก็บ Best Practices นั้นไว้ในคลังความรู้ขององค์กร ไม่ให้ความรู้นั้นหายไปกับบุคคล เมื่อบุคคลนั้น ๆ ออกจากองค์กรไปแล้ว

2. Best Practices กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้เป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้ รวมทั้งแปลงความรู้ของคนไปเป็นความรู้ขององค์กร การที่จะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นั้น จะต้องมิตักษะ 5 ด้าน ได้แก่ การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การทดลองศึกษาหาแนวทางใหม่ ๆ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต การเรียนรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของคนอื่น และการถ่ายทอดความรู้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพทั่วทั้งองค์กร จะเห็นได้ว่า Best Practices เป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็น 1 ใน 5 ของทักษะในองค์กรแห่งการเรียนรู้

3. Best Practices กับการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กำหนดให้ผู้เข้ารับการอบรมต้องฝึกปฏิบัติงานในสถานศึกษาต้นแบบเพื่อศึกษา Best Practices ของสถานศึกษานั้น ๆ ว่ามีวิธีการ

บริหารงานอย่างไร จึงจะประสบความสำเร็จ แล้วจัดทำเป็นเอกสารนำเสนอ ทำให้ได้แนวทางปฏิบัติ นั้น พบว่า ในการคัดเลือกนั้นจะให้ผู้เข้ารับกรคัดเลือก นำเสนอ Best Practices ด้านบริหารของตนเอง ให้คณะกรรมการใช้ประกอบพิจารณา ว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมหรือไม่

4. Best Practices เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย การจัดการความรู้ เพื่อพัฒนา การเรียนการสอน ควรจะเริ่มต้นจากการค้นคว้า รวบรวม Best Practices ด้านการบริหารการศึกษา ด้านการเรียนการสอน จากเอกสารและตัวบุคคลต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญ แล้วถ่ายทอดความรู้ เหล่านั้นสู่ครูคนอื่น ๆ เพื่อเป็นเครือข่ายแตกสาขาออกไป โดยใช้ฐานความรู้และประสบการณ์ของครู ที่ประสบความสำเร็จ ด้านการบริหารและการเรียนการสอนเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาครู ให้ขยาย ออกไปอย่างกว้างขวาง

คานเตอร์ (Kanter. 2003 : 2 - 7; อ้างถึงใน วิโรจน์ ไชยภักดี. 2562 : 25) กล่าวว่า การนำ แนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ในองค์กรทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ดังนี้

1. บุคลากรมีมาตรฐานการปฏิบัติงานสูง
2. บุคลากรมีความรู้และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานจนค้นพบมาตรฐานการ ปฏิบัติงานระดับสูงได้ด้วยตนเอง
3. พันธกิจสำเร็จลุล่วงได้เพราะการใช้จ่ายงบประมาณมีประสิทธิภาพ
4. เป็นการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานในหน้าที่
5. เป็นฐานสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร
6. การมีเครือข่ายสำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้
7. การทำงานจะดำเนินการเป็นไปอย่างอัตโนมัติ
8. เป็นการทบทวนการปฏิบัติงานที่ผ่านมาของบุคลากรด้วยตนเอง
9. มาตรฐานการปฏิบัติงานสูงขึ้นและการค้นพบสิ่งที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงานด้วยตนเอง
10. ช่วยให้บุคลากรในองค์กรมีมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ดีและสูงขึ้นส่งผลให้องค์กร มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
11. บุคลากรมีแนวความคิดที่สร้างสรรค์และมีการคิดอย่างเป็นระบบในการเรียนรู้ สำหรับนำไปปฏิบัติงาน

ขั้นตอนการนำแนวคิดของแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้

สมพร เพชรสงค์ (2548 : 15) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการนำแนวคิดของแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ไปใช้ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดเป้าหมายในการค้นหา Best Practices ให้ชัดเจนว่าต้องการศึกษาอะไร เช่น การพัฒนาองค์กรด้านบุคลากรหรือการจัดการเรื่องอื่น เพราะจะได้ไม่สับสนในการจัดเก็บข้อมูล

และคำนึงถึงว่า Best Practices นั้น เป็นสิ่งที่ “ปฏิบัติได้จริงและเห็นผลแล้ว” ไม่ใช่แนวคิดทฤษฎีเท่านั้น ต่อมาก็ควรพิจารณาว่าขั้นตอนวิธีปฏิบัติขององค์กรนั้น ๆ เป็นนวัตกรรมหรือบทเรียนที่มีคุณค่าแก่การเรียนรู้หรือไม่ ตั้งคำถามต่อไปว่า นวัตกรรมนั้น คืออะไร (What) ทำอย่างไร (How) ทำเพื่ออะไร ทำไมจึงทำ (Why) แล้วดำเนินการจัดเก็บข้อมูล นำมาวิเคราะห์ ปัจจัยที่สำเร็จ และบทเรียนที่ได้เรียนรู้

2. กำหนดเกณฑ์ หรือองค์ประกอบในการคัดเลือกหรือค้นหา เช่น ควรดูจากผลงานกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแบบอย่างที่ดี มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ได้รับรางวัล การยกย่องชมเชยจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน ผู้นำมีความสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ คณะกรรมการแกนนำมีความเข้มแข็ง ในการจัดการมีประสิทธิภาพ สมาชิกกลุ่มร่วมมือมีส่วนร่วม มีความสามัคคี เป็นต้น

3. มีวิธีการคัดเลือกที่เป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน เช่น การประกาศให้ทราบถึงเป้าหมาย หลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก รับสมัคร ให้ข้อมูลแก่ผู้เกี่ยวข้อง แจกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง

4. วางแผน กำหนดแนวทางและรูปแบบในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ จัดทำแผนการจัดเก็บข้อมูล การจัดทำเครื่องมือจัดเก็บข้อมูล และการประสานกลุ่มเป้าหมายให้พร้อม ในการจัดเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลในพื้นที่จึงต้องการการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และร่วมกันลงมือปฏิบัติจริงและมีความสำเร็จที่ยอมรับร่วมกัน

5. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผน ได้แก่ การจัดเก็บข้อมูลจากเอกสาร เช่น รายงานการประชุม สมุดทะเบียน บัญชี ผลงานหรือสมุดตรวจเยี่ยม เอกสารรายงาน การประสานงานต่าง ๆ และการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น การสัมภาษณ์ การสอบถามจากประธาน หัวหน้าคณะ และสมาชิก หรือผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ

6. การสรุปสังเคราะห์ นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียง สรุป วิเคราะห์ เปรียบเทียบข้อมูลจัดการเขียนรายงาน บันทึกองค์ความรู้ หรือบทเรียนที่ควรเรียนรู้ นำเสนอข้อมูลที่เขียนแล้ว ย้อนกลับให้กลุ่มเป้าหมายมีโอกาสทบทวนแก้ไขเพิ่มเติม

7. ดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สร้างการเรียนรู้ในวงกว้าง ทั้งในรูปแบบเอกสารและเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ต ถ้าเป็นการเขียนจากประสบการณ์ การเขียนจากประสบการณ์ ที่ดีต้องเชื่อมโยงประเด็นที่ต้องการเขียน กับข้อสรุปการเรียนรู้ ต้องเริ่มคิดก่อนว่าต้องการเขียนอะไร พิจารณาในเบื้องต้นว่า บทเรียนมีคุณค่า ความสำคัญอย่างไร เหมาะสมจะนำมาถ่ายทอดหรือไม่ ใครเป็นผู้อ่านและใช้ประโยชน์ ต้องการให้นำไปปฏิบัติต่อหรือไม่ และมีข้อในการพิจารณาเลือก

ประเด็น คือ ควรมีเนื้อหาหลักที่ต้องการอธิบายเพียงประเด็นเดียว ควรหาข้อมูลมาสนับสนุน วิเคราะห์ ประเด็นที่จะเขียน ที่สามารถตรวจสอบ ยืนยันความถูกต้องได้

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (2551 : 11) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการนำแนวคิด ของแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ไปใช้ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเตรียมการ หมายถึง การกำหนดกรอบและแนวทางในการศึกษา การกำหนดเกณฑ์ ในการวิเคราะห์ผลงานหรือแหล่งข้อมูลที่จะจัดทำ Best Practice การกำหนดรูปแบบหรือกรอก ข้อมูลการเขียน Case หรือกรณีศึกษา รวมถึงรูปแบบการนำเสนอ ตลอดจนการเตรียมทีมงานซึ่ง ประกอบด้วย หัวหน้าทีม ผู้เขียน Case ผู้ถ่ายภาพ ตัดต่อภาพและบรรณาธิการ เป็นต้น

2. การเลือกกรณีศึกษา หมายถึง การพิจารณาเลือกหน่วยงานหรือผู้ที่มีผลงานประสพ ผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับการศึกษาผลงาน จำเป็นต้องมีข้อมูลที่ยืนยันความสำเร็จที่น่าเชื่อถือ เช่น ผ่านการประเมินตามระบบของโครงการนั้น ๆ (ในกรณีที่เป็นงานหรือโรงเรียนในโครงการเฉพาะ) ได้รับรางวัลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ผ่านการประเมิน มีความภาคภูมิใจ เป็นผลงานที่ทำให้ก้าวสู่ เป้าหมายของชีวิตที่สูงขึ้น หรือเป้าหมายสูงสุดในเวลานั้น

3. การจัดทำแผนการจัดทำ Best Practice ซึ่งประกอบด้วย วิธีการเก็บข้อมูล เครื่องมือ ในการเก็บข้อมูล ระยะเวลาการประสานงาน การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำเอกสาร การนำเสนอ Best Practice ควรมีการนำเสนอที่หลากหลาย โดยเอกสารที่หลากหลายรูปแบบ

4. การจัดทำผลงาน/การถอดบทเรียน (Best Practice) อาจทำการวิเคราะห์ มี 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลงานที่ภาคภูมิใจ สำเร็จ ระบุชื่อและลักษณะของผลงาน (ชื่อ, กระบวนการ, รูปแบบ) ด้วยวิธีการค้นหา Best Practice เพื่อดูสิ่งที่เราคิดว่า พบแล้ว ใช่แล้ว และคิดว่าเป็น Best Practice ของเรา จริง ๆ แล้ว ใช่ หรือ ไม่

ส่วนที่ 2 ข้อมูลที่ยืนยันความสำเร็จระบุเอกสาร/หลักฐาน/ร่องรอย ที่ยืนยันความสำเร็จ ของผลงาน/นวัตกรรม (ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาจากเกณฑ์การพิจารณา Best Practice การพิจารณาว่าสิ่งที่ผู้เขียน คิดว่าเป็น Best Practice นั้นผู้อ่านมีเกณฑ์ง่าย ๆ ในการพิจารณาว่าเป็น Best Practice คือ สอดคล้องกับ “ความคาดหวัง” ของหน่วยงาน/โรงเรียน/ชุมชน/ผู้ปกครอง/ ผู้เกี่ยวข้อง มี PDCA จนเห็นแนวโน้มของตัวชี้วัด และผู้เขียนบอกเล่าได้ว่า “ทำอะไร (What)” “ทำ อย่างไร (How)”

ส่วนที่ 3 วิธีการทำ/ปฏิบัติ (How to) อธิบายวิธีการทำ/กระบวนการผลิต/กระบวนการ ดำเนินงาน โดยระบุกิจกรรมสำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นจนประสพผลสำเร็จ มีวิธีการเขียน Best Practice โดยเขียนในรูปแบบ/องค์ประกอบ ได้แก่

1) ข้อมูลทั่วไป

2) ผลงาน/ระบบงานที่เป็น Best Practice (คืออย่างไร How)ซึ่งอาจเขียน โดยการแยก เป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินงาน หรือแผนภูมิ (Flow) ของระบบงานที่ทำ

ส่วนที่ 2 วิธีการและนวัตกรรมที่เป็น Best Practice หรืออาจเขียนบอกเล่าขั้นตอน การดำเนินงานจนสำเร็จ

3) ปัจจัยเกื้อหนุน (ดีเพราะอะไร (What) หรือปัจจัยแห่งความสำเร็จ ความภาคภูมิใจ และ บทเรียนที่ได้รับ)

4) ผลการดำเนินงาน (ดีแค่ไหน Why) ทั้งนี้ควรเน้นตัวชี้วัดสำคัญต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็น แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจใช้แผนภูมิ หรือ กราฟ แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการ ดำเนินงานจนเกิดผลสำเร็จ และอาจมีแผนงานในอนาคตด้วยก็ได้

วจิรา เดชรัตน์ (Best Practices มีขั้นตอนอย่างไร. ออนไลน์. 2558) ได้กล่าวถึงขั้นตอน การนำแนวคิดของแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ไปใช้ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดเป้าหมาย เชิงเนื้อหา
2. การศึกษาพื้นฐานของประเด็นเนื้อหา
3. การวางแผน/หาแนวทางและกำหนดรูปแบบ/ตัวแบบในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ตามแผน/แนวทางที่กำหนด
5. นำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลในอดีต/กับองค์กรอื่น/ผลในปัจจุบัน
6. การแก้ไข ปรับปรุง
7. นำไปทดลองปฏิบัติซ้ำจนกว่าจะได้คำตอบหรือแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับการแก้ปัญหา หรือดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ได้จริง
8. จัดระบบข้อมูลและบันทึกองค์ความรู้ที่ได้
9. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์สร้างการเรียนรู้

สรุปว่าขั้นตอนการนำแนวคิดของแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ไปใช้นั้น เป็นการ พุศุคยและร่วมกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเขียนโดยผู้ปฏิบัติเอง หรือนุคคลภายนอกจะเป็น วิธีการหนึ่งที่จะช่วยขยาย หรือถ่ายทอดสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำงานไปยังที่อื่น เป็นการป้องกันการ ทำงานที่เคยผิดพลาดมาแล้วและปรับปรุงงานเดิมให้ดีขึ้น สามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับวางแผน วางโครงการต่อเนื่องจากงานเดิมหรือโครงการใหม่ โดยเขียนจากความจริง ใช้วิธีเขียนแบบเล่าเรื่อง ลำดับในสิ่งที่ได้เรียนรู้ ไปสู่คนอื่นจึงทำให้ผู้ปฏิบัติเองและบุคคลภายนอกสามารถเรียนรู้ร่วมกัน ได้

มาตรฐานของการประเมิน

มาตรฐานของการประเมินมีดังนี้

แมคมิลแลน และชูแมคเกอร์ (McMillan & Schumacher. 2001 : 530 - 531; อ้างถึงใน ลัญญา พงษ์ศรีดา. 2561 : 25 - 27) กล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1981 คณะกรรมการด้านมาตรฐานสำหรับการประเมินผลทางการศึกษา (Joint Committee on Standards for Education Evaluation) ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนของสมาคมวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาศึกษานิเทศก์ ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ได้พัฒนาและกำหนดมาตรฐานสำหรับการประเมินผลระบบแบบแผนงาน โครงการ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยคณะกรรมการนี้ได้พัฒนาเกณฑ์ที่มีคุณภาพสำหรับการประเมินผล ประกอบด้วย มาตรฐาน 4 ด้านดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standard) เป็นมาตรฐานเพื่อให้แน่ใจว่าการประเมินผลจะช่วยให้การปฏิบัติงานของผู้ประเมินผลได้ข้อมูลตามต้องการ มุ่งเน้นในด้านของการประเมินที่ต้องใช้ข้อมูล หรือสารสนเทศที่ผู้ใช้ผลการประเมินต้องการ และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานได้ ประกอบด้วย

1.1 การระบุผู้นำไปใช้ (Audience Identification) ในการประเมินผล มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับฟังข้อมูลจากผู้นำไปใช้โดยตรงนั้น ๆ ผู้ใช้ผลการประเมินหรือผู้ที่นำผลการประเมินไปใช้ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการระบุไว้ หรือได้รับการกำหนดไว้ เพื่อให้สามารถบ่งชี้ความต้องการของผู้ใช้ผลประเมินได้ นั่นคือ ผู้ประเมินต้องระบุผู้เกี่ยวข้องกับการประเมินได้ครบถ้วน เพื่อให้ผู้ประเมินได้ประเด็นที่สมบูรณ์

1.2 ความเชื่อถือได้ของผู้ประเมินผล (Evaluator Credibility) ผู้ที่ดำเนินการประเมินผล จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่า เป็นผู้รับความไว้วางใจ (Trustworthy) และมีศักยภาพที่สามารถดำเนินการประเมินผลได้ เพื่อให้ผลการวิจัยเป็นที่ยอมรับ ควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ และมีความรู้ความสามารถในการดำเนินการประเมิน ทั้งนี้เพื่อให้ผลที่ได้จากการประเมินบรรลุถึงความน่าเชื่อถือสูงสุดและเป็นที่ยอมรับ

1.3 ขอบเขตและการเลือกสารสนเทศ (Information Scope and Selection) ขอบเขตสารสนเทศ ควรระบุคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน และควรตอบสนองกับความต้องการและความสนใจของผู้นำไปใช้ สารสนเทศที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องช่วยในการตอบคำถามที่เกี่ยวกับสิ่งที่มุ่งประเมิน สอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้ที่นำผลการประเมินไปใช้

1.4 การตีความหมายที่มีคุณค่า (Valuation Interpretation) หลักการเหตุผลและกระบวนการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการตีความหมายของผลการประเมิน ควรอธิบายอย่างระมัดระวัง

เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่คุณค่าของการประเมิน กล่าวคือ ผลที่ได้จากกระบวนการประเมินและความ เป็นเหตุผลที่ใช้ในการแปลผลที่ได้จากการค้นคว้าในการประเมิน ควรอธิบายด้วยความระมัดระวัง และมีความกระจ่างชัดเจน เพื่อให้การตัดสินใจของคุณค่าเป็นไปอย่างชัดเจน

การนำมาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standard) ไปใช้นั้น ควรมีความชัดเจน ในความต้องการของผู้นำข้อมูลไปใช้ ผู้ประเมินจะต้องเป็นผู้ได้รับการยอมรับ ขอบเขตและการเลือก สารสนเทศตอบสนองต่อวัตถุประสงค์การประเมิน สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ของผู้นำไปใช้ และการอธิบายผลการประเมินนั้นจะต้องมีความเป็นเหตุเป็นผลและน่าเชื่อถือได้

2. มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) เป็นมาตรฐานเพื่อแน่ใจว่า การ ประเมินผลจะต้องเป็นจริง ประหยัดและมีข้อความที่เหมาะสม มาตรฐานความเป็นไปได้ ประกอบด้วย การดำเนินงานที่มีการศึกษาปฏิบัติ ความสามารถทางการเงินและประสิทธิผลด้าน ต้นทุนประกอบด้วย

2.1 มีวิธีการที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (Practical Procedure) กระบวนการในการประเมิน จะต้องมีความเป็นไปได้ในการดำเนินการและได้รับสารสนเทศที่เพียงพอ โดยให้เกิดอุปสรรค หรือข้อจำกัดในการดำเนินการน้อยที่สุด

2.2 มีความเท่าทันต่อบรรยากาศทางการเมือง (Political Viability) การประเมินควร ได้รับการวางแผน และมีการดำเนินการที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในองค์กร เพื่อให้เกิดความร่วมมือ อันจะช่วยในการป้องกันไม่ให้เกิดการประเมินเกิดความลำเอียง ซึ่งจะนำไปสู่ ความไม่เป็นจริง หรือทำให้เกิดการใช้ผลการประเมินอย่างไม่ถูกต้อง

2.3 มีประสิทธิผลและความคุ้มค่า (Cost Effectiveness) การประเมิน ควรจะมี ประสิทธิภาพ และให้สารสนเทศที่มีคุณค่าอย่างเพียงพอ และคุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น

การนำมาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) ไปใช้นั้น กระบวนการ ประเมินต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ การมีส่วนร่วมวางแผนการประเมินผล การประเมิน มีประสิทธิผลและความคุ้มค่ากับค่าใช้จ่าย

3. มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standard) เป็นมาตรฐานเพื่อดำเนินการให้ เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ จริยธรรม และคำนึงถึงสวัสดิการของผู้เกี่ยวข้อง และผู้รับผลกระทบ จากผลการประเมินมาตรฐานเหล่านี้ คือ ข้อตกลงที่เป็นทางราชการ ข้อขัดแย้งที่น่าสนใจ ซึ่งเปิดเผย ให้สาธารณะชนมีสิทธิรู้ได้ตามสิทธิของมนุษย์ และปฏิกริยาร่วมกันของมนุษย์ และควรมีการ รายงานผลด้วยความยุติธรรม ประกอบด้วย

3.1 การประเมินอย่างเป็นธรรมและมีความสมบูรณ์ (Complete and Fair Assessment) ในรายงานการประเมิน ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบ และบันทึกไว้นั้น ควรจะบอกถึงจุดแข็งและ

ข้อจำกัดที่ได้จากการประเมิน เพื่อให้จุดแข็งได้รับการพัฒนาให้เด่นชัด และในขณะเดียวกัน ข้อจำกัดควรได้รับการปรับปรุง

3.2 ความเอาใจใส่ในข้อขัดแย้ง (Conflict of Interest) ความขัดแย้งของกลุ่มบุคคลเป็น สิ่งที่คนยอมรับในความจริงใจและเปิดเผยต่อกัน

การประเมินการนำมาตรฐานหรือความเหมาะสม (Propriety Standard) ไปใช้นั้นในการ รายงานผลการประเมินนั้น ข้อมูลควรมีความสมบูรณ์ โดยบอกถึงจุดแข็งและข้อจำกัดที่ได้จากการ ประเมินและกระบวนการประเมินต้องประเมินด้วยความยุติธรรม

4. มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standard) เป็นมาตรฐานที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะของการปฏิบัติที่กำหนดคุณค่า ได้กำหนดว่า วิธีการใช้ในการประเมินต้องมีความถูกต้อง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหรือสารสนเทศที่เชื่อถือได้ ต้องสามารถวัดในสิ่งที่ต้องการวัดได้จริง ใช้วิธี วิเคราะห์และเสนอผลการประเมินที่ถูกต้อง ไม่ลำเอียง มีความเป็นปรนัย ประกอบด้วย

4.1 การบรรยายงาน (Program Documentation) สิ่งที่ต้องการประเมินซึ่งอาจจะเป็น แผนงานหรือโครงการนั้น ควรได้รับการบรรยายอย่างชัดเจนและถูกต้อง เพื่อให้แผนงานและ โครงการนั้นบ่งชี้อย่างชัดเจน

4.2 การวิเคราะห์บริบท (Context Analysis) บริบทของสิ่งที่ต้องประเมินจะต้องได้รับการ ตรวจสอบว่ามีรายละเอียดด้วย ทั้งนี้บริบทเหล่านี้ อาจจะมีอิทธิพลต่อสิ่งที่ต้องการประเมิน

4.3 การบรรยายเป้าหมายและวิธีการดำเนินการ (Describe Purposes and Procedures) เป้าหมายและกระบวนการของการประเมิน ควรได้รับการบรรยายไว้ชัดเจนอันจะทำให้เกิดความ สะดวก และความชัดเจนต่อการกำกับติดตาม

4.4 สารสนเทศที่มีความเที่ยง (Reliable Information) ความเที่ยงของสารสนเทศ ควรได้รับการพัฒนาหรือเลือกใช้ในลักษณะที่ทำให้เกิดความมั่นใจว่า สารสนเทศที่ได้รับมีความ เชื่อถือได้ หรือมีความตรงเพียงพอ โดยสามารถวัดได้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

การนำมาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standard) ไปใช้นั้น ควรใช้วิธีการประเมินผล ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด แหล่งข้อมูล และสารสนเทศเชื่อถือได้ มีการรายงานผล ที่ชัดเจนตรวจสอบได้

สตัฟเฟิลบีม และซิงค์ฟิลด์ (Stufflebeam and Shinkfield. 2007 : 87 - 89 ; อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี. 2554 : 178 - 180) ได้กล่าวถึงมาตรฐานของการประเมินไว้ 30 ประการ ของคณะกรรมการ พัฒนามาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (Joint Committee on Standards for Education Evaluation) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาของการประเมิน โครงการทางการศึกษา เป็นบรรทัดฐานของ กิจกรรมการประเมิน ซึ่งสามารถจัดได้เป็น 4 หมวด ดังนี้

1. มาตรฐานการใช้ประโยชน์ (Utility Standards) เป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันถึงความเป็นประโยชน์ของผลการประเมินในการตอบสนองต่อความต้องการใช้สารสนเทศของผู้เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม ทันท่วงที และมีผลต่อการนำไปใช้ มีคุณลักษณะดังนี้

- 1.1 การระบุผู้เกี่ยวข้องที่ต้องการใช้สารสนเทศ
- 1.2 ความน่าเชื่อถือของผู้ประเมิน
- 1.3 การรวบรวมข้อมูลครอบคลุมและตอบสนองความต้องการใช้
- 1.4 การแปลความหมายและการตัดสินคุณค่ามีความชัดเจน
- 1.5 รายงานการประเมินมีความชัดเจนทุกขั้นตอน
- 1.6 การเผยแพร่ผลการประเมินไปยังผู้เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง
- 1.7 รายงานการประเมินเสร็จทันเวลาสำหรับนำไปใช้ประโยชน์
- 1.8 การประเมินส่งผลกระทบต่อกระบวนการกระตุ้นให้มีการดำเนินการประเมินต่อไปอย่าง

ต่อเนื่อง

2. มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันถึงการประเมินที่มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เหมาะสมกับสถานการณ์ปฏิบัติได้ ยอมรับได้ ประหยัด และคุ้มค่า มาตรฐานความเป็นไปได้ มีคุณลักษณะดังนี้

- 2.1 วิธีการประเมินสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
- 2.2 การเป็นที่ยอมรับได้ทางการเมือง
- 2.3 ผลที่ได้มีความคุ้มค่า

3. มาตรฐานความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันว่า การประเมินได้ทำอย่างเหมาะสมตามกฎระเบียบ จรรยาบรรณ มีการคำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้เกี่ยวข้องในการประเมิน และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการประเมิน มาตรฐานความเหมาะสม มีคุณลักษณะดังนี้

- 3.1 การกำหนดข้อตกลงของการประเมินอย่างเป็นทางการ
- 3.2 การแก้ปัญหาความขัดแย้งในการประเมินด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส
- 3.3 รายงานผลการประเมินอย่างตรงไปตรงมา เปิดเผยและคำนึงถึงข้อจำกัดของการประเมิน
- 3.4 การให้ความสำคัญต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณะ
- 3.5 การคำนึงสิทธิส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง
- 3.6 การเคารพสิทธิในการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เกี่ยวข้อง

3.7 รายงานผลการประเมินที่สมบูรณ์ ยุติธรรม และเสนอทั้งจุดเด่นและจุดด้อยของสิ่งที่ประเมิน

3.8 ผู้ประเมินทำการประเมินด้วยความรับผิดชอบ และมีจรรยาบรรณ

4. มาตรฐานความถูกต้อง (Accuracy Standards) เป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันว่า การประเมินได้มีการใช้เทคนิคที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อสรุป ข้อค้นพบ และสารสนเทศที่เพียงพอสำหรับตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน มีคุณลักษณะดังนี้

- 4.1 การระบุวัตถุประสงค์ของการประเมินอย่างชัดเจน
- 4.2 การวิเคราะห์บริบทของการประเมินอย่างเพียงพอ
- 4.3 การบรรยายจุดประสงค์และกระบวนการประเมินอย่างชัดเจน
- 4.4 การบรรยายแหล่งข้อมูลและการได้มาอย่างชัดเจน
- 4.5 การพัฒนาเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความตรง
- 4.6 การพัฒนาเครื่องมือ และการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความเที่ยง
- 4.7 การจัดระบบควบคุมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์และรายงาน
- 4.8 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ
- 4.9 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
- 4.10 การลงข้อสรุปที่มีเหตุผลสนับสนุน
- 4.11 การเขียนรายงานมีความเป็นปรนัย

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า คณะกรรมการพัฒนามาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (Joint Committee on Standards for Education Evaluation) ซึ่งใช้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถในด้านการประเมิน สรุปและได้เสนอมาตรฐานของการประเมินไว้ 4 มาตรฐาน 30 เกณฑ์ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาของการประเมิน โครงการทางการศึกษา เป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการประเมินมีเนื้อหาครอบคลุมการประเมินทุกขั้นตอน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้เกณฑ์การประเมินดังกล่าวมาใช้ในการประเมินแนวปฏิบัติที่ดีของกระบวนการพัฒนาคุณธรรม ในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดี การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของกระบวนการพัฒนาคุณธรรม ในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ถึงกระบวนการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร ครู การมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้มีการวิเคราะห์ที่หลากหลาย ทั้งจากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร แล้ววิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์เนื้อหา ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และใช้เกณฑ์การประเมิน (Joint Committee on Standards for Education Evaluation) มาใช้ในการประเมินเพื่อให้ได้

แนวปฏิบัติที่ดีของกระบวนการพัฒนาคุณธรรม ใน โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

เกียรติศักดิ์ เปโค (2558 : 123) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนชุมชนเอื้องก่อนาคี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหาการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนเอื้องก่อนาคี ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ มีการจัดทำแผนการดำเนินงานทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์และด้านการบริหารจัดการ พร้อมทั้งนำเสนอผลการดำเนินงานและเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับทราบ

ฉิรพงศ์ ฤกษ์ขำ (2558 : 169) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการพัฒนาวิถีนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการพัฒนาวิถีนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน คือ ด้านการบริหาร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และด้านการวัดและประเมินผลทางวินัย 3) การประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาวิถีนักเรียนฯ ตามมาตรฐานการประเมินของ Joint Committee on Standards for Education Evaluation 4 มาตรฐาน ได้แก่มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ มาตรฐานด้านความเหมาะสม และมาตรฐานด้านความถูกต้อง พบว่า รูปแบบการพัฒนาวิถีนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร มีอรรถประโยชน์ มีด้านความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม และมีความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุดในทุกมาตรฐาน

เพ็ญญา ลายน้ำเงิน และคณะ (2559 : 291) ได้ศึกษาปัญหาและนำเสนอแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) นำเสนอแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน มี 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ควรสำรวจความต้องการ กำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีอย่างชัดเจน สร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นความสำคัญของข้อมูล

สารสนเทศ เปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้านการปฏิบัติงาน ควรมีการประชุมเพื่อมอบหมายผู้รับผิดชอบ กำหนดการดำเนินการตามนโยบายในการดำเนินงานอย่างชัดเจน นำนโยบายไปใช้ตามที่กำหนด จัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ด้านการติดตามประเมินผล ควรมีการอภิปรายผลการประเมินการใช้ นโยบายในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน มีกระบวนการตรวจสอบการประเมินผลตามโครงสร้างการบริหารงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนอย่างเป็นระบบ ด้านการปรับปรุงแก้ไข ควรจัดประชุมบุคลากร กำหนดโครงสร้าง นำผลการประเมินการจัดกิจกรรมภายนอกสถานศึกษามาปรับปรุงแก้ไข นำข้อสรุปการนำผลการติดตามการจัดทำข้อมูลสารสนเทศมาหาแนวทางในการพัฒนา

วิริยา ท้าววัฒนะ และคณะ (2559 : 225) ได้ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมการและการวางแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยมีการประชุมผู้บริหาร ครู นักเรียน มีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ครูและนักเรียน มีการวางแผนจัดสรร งบประมาณ กิจกรรม เพื่อพัฒนาคุณธรรม 2) การดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การจัดการเรียนการสอนโรงเรียนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ในแผนการเรียนรู้ มีการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในแผนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนที่ 2 การดำเนิน โครงการกิจกรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีการจัดตั้งหลายโครงการ และกิจกรรมหลายอย่างให้นักเรียนเข้าร่วม 3) การประเมินติดตามผลพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยการตรวจสอบความสำเร็จของการดำเนินงานด้วยการประเมินผลเป็นระยะ ๆ 4) การปรับปรุงดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นการกำหนดแนวทางแก้ไขและส่งเสริมให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ผู้บริหาร รองผู้บริหาร ต้องนิเทศกำกับติดตามแก้ไขข้อบกพร่อง พัฒนาและสร้างความเข้าใจกับครู โดยให้ทุกคนได้ตระหนัก และร่วมมือร่วมกันคอยดูแลกำกับ ติดตาม ในการทำโครงการครูต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

โนรอาชดา มามะ และคณะ (2561 : 141 - 142) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมในโครงการกองทุนการศึกษา รุ่นที่ 3 (ภาคใต้) ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการนิเทศอาสาดูตามโรงเรียนมีระดับการดำเนินงานสูงกว่าด้านอื่น และด้านการลงมือปฏิบัติของโรงเรียน มีระดับการดำเนินงานต่ำกว่าด้านอื่น ๆ 2) ปัญหาการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม พบว่า โรงเรียนประสบ

ปัญหาบุคลากรขาดความตระหนักและขาดความร่วมมือ โรงเรียนขาดการนิเทศติดตามภายใน อีกทั้งขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาแกนนำ รวมถึงเครื่องมือในการประเมินไม่ชัดเจน และ 3) แนวทางการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมฯ พบว่า โรงเรียนควรจัดให้มีการศึกษาคูงานโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมตามแผนและควรมีการนิเทศติดตามภายในอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

พงษ์พันธ์ ดิยะบุตร (2563 : 223) ได้ศึกษาการศึกษาการดำเนินงาน โครงการ โรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงาน โครงการ โรงเรียนคุณธรรม ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าระดับการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านโรงเรียน รองลงมาคือ ด้านผู้บริหาร ด้านนักเรียนและด้านครู 2) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน โครงการ โรงเรียนคุณธรรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ (1) ด้านโรงเรียน มีการประชุมระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร โรงเรียน ครูเพื่อร่วมกันวางแผน กำหนดแผนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม (2) ด้านผู้บริหาร ผู้บริหาร โรงเรียนต้องใช้กระบวนการนิเทศกำกับ ติดตาม มีการรายงานผลอย่างต่อเนื่องตามระยะเวลาและนำผลในการดำเนินงานมาวางแผนในการพัฒนาในปีต่อไปให้ดีขึ้น (3) ด้านครู ครูจะต้องออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ที่เสริมสร้างคุณธรรมให้ผู้เรียน โดยผ่านโครงการคุณธรรมและกิจกรรมอื่นที่โรงเรียนกำหนดไว้ และ (4) ด้านนักเรียน ครูและนักเรียนต้องร่วมปฏิบัติกิจกรรมละลายพฤติกรรม ด้วยการทำกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดี และแนวทางแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ควรพัฒนา เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการทำความคิด

ชูชาติ แปลงล้วน (2563 : 380) ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 ผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านสภาวะแวดล้อม ในภาพรวมและรายด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ได้แก่ ด้านความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงาน ต้นสังกัด ด้านความต้องการจำเป็น และด้านความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านบุคลากร ด้านแหล่งเรียนรู้ด้านบริหารจัดการ ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และด้านงบประมาณ 3) ด้านกระบวนการ ในภาพรวมและรายด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ได้แก่ ด้านการปรับปรุงแก้ไข (Act) ด้านการดำเนินงาน (Do) ด้านการตรวจสอบติดตาม (Check) และด้านการวางแผน (Plan) 4) ด้านผลผลิตในภาพรวมมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ประกอบด้วยผลการประเมินตามมาตรฐานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านโรงเรียน ด้านผู้บริหาร ด้านครู และด้านนักเรียน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนอยู่ในระดับดีมาก

ลำพรวน บัวเฟียน และคณะ(2563 : 315) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา มีการวางแผนการดำเนินงานแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน จัดประชุม กำหนด และวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นต่อการวางแผนการดำเนินงาน 2) รูปแบบการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา มี 6 องค์ประกอบ คือ (1)หลักการพัฒนารูปแบบ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม (2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม (3) หลักสูตรของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม (4) กระบวนการของรูปแบบการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม (5) ผลผลิต และ (6) เงื่อนไขความสำเร็จ และ 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา พบว่า บุคลากรมีความตระหนัก และเข้าใจ ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม บุคลากรสามารถออกแบบกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์ ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน อยู่ในระดับมาก

ัชชญา พิระธณิศร์ (2564 : 65) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนามอบทบาทผู้บริหารสถานศึกษา ในการพัฒนานักเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาในภาพรวม แนวทางการพัฒนามอบทบาท ผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนามอบทบาทผู้บริหาร สถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ (1) การเป็นแบบอย่างที่ดี (2) การปรับกระบวนทัศน์ในการ บริหารสถานศึกษา การกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของบุคคลในการรับผิดชอบงานด้านคุณธรรม จริยธรรม (3) จัดระบบการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล (4) การวางแผน การทำความเข้าใจในนโยบาย การปฏิบัติงานด้านคุณธรรม จริยธรรมและการจัดการเรียนการสอนของครู 3) แนวทางการพัฒนา นักเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย 5 ด้านคือ (1) ด้านกายภาพ จัดสภาพ โรงเรียนให้เป็น แหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม (2) ด้านการจัดหลักสูตร ปรับปรุงและพัฒนาการจัดหลักสูตร ท้องถิ่นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม (3) ด้านการเรียนการสอน ในการสอนสอดแทรก คุณธรรมจริยธรรม (4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ การมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้บริหารกับครู ครูกับนักเรียน โรงเรียนกับผู้ปกครอง โรงเรียนกับชุมชน 5) ด้านการประเมินผลโดยกำหนดรูปแบบ การนิเทศภายในการจัดการเรียนการสอน โครงการ และกิจกรรมต่างๆ

งานวิจัยต่างประเทศ

โกลเดน (Golden, 2001: 4014 ; อ้างถึงใน ศิริวรรณ กันศิริ. 2559 : 138) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยของนักเรียนโดยสอดแทรกเรื่องของวินัยลงไปในบทเรียน โดยการทดลองจากการสอนที่ใช้สื่อประกอบการสอนของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในการนำไปสู่การมีวินัยในตนเองของนักเรียน ซึ่งปรากฏผลในการวิจัยในครั้งนี้ว่าการใช้สื่อผสมผสานในขณะที่สอนทำให้นักเรียนเกิดความรักในบทเรียน ไม่หนีเรียน มีความสนุกสนานในการเรียน

อัน โตนี โอ (Antonio. 2008 : 87-89 ; อ้างถึงใน เบญจวรรณ วิเชียรเศรษฐ. 2561 : 46) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาโมเดลใหม่สำหรับแบบฝึกที่ดีที่สุดและสร้างองค์ความรู้ในร่วมหาวิทยาลัยทั้งหมด ผลการศึกษาพบว่า แนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการจัดการศึกษาและการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้นต้องมีโครงการสอนที่มีประสิทธิภาพที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น โดยผ่านการสอนของครูที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านร่างกาย และจิตใจของผู้เรียนในเวลาเดียวกันด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับ แนวปฏิบัติที่ดีของกระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ซึ่งสรุปได้ว่าแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม คือหลักคุณงามความดีที่ประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทางสังคม ถ้าหากคนในสังคม มีคุณธรรมจริยธรรม จะส่งผลให้ประเทศชาติเกิดความสงบสุขร่มเย็นและเจริญก้าวหน้า เพราะหากคนเรา มีความรู้คู่คุณธรรมแล้ว ย่อมมีจริยธรรมในแนวปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้อง จะสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก ๆ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงถาวรสืบไป ในส่วนของแนวคิด ทฤษฎีกับการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นตัวหลักคน โดยมีครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ เป็นผู้ช่วยขับเคลื่อนเป็นหลักในโรงเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ทั้งด้านความประพฤติ จิตใจ ปัญญา เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในชีวิตและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นการดำเนินงานเพื่อสืบสาน พระราชปณิธาน เสด็จตามรอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรตามพระราชประสงค์ ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดี

ศรีสินทรมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดงรัก มหิศจุฬาราชวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดงรัก กิตติสิริสมบูรณอศุญญเศษ สยามินทรราชิเบศรราช วโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ไว้ 4 ด้าน คือด้าน โรงเรียน ด้านผู้บริหาร ด้านครู และด้านนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน คุณธรรม สพฐ. การดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ได้ตระหนักถึงความสำคัญว่าโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นโครงการที่ดีต้องทำทันที ต้องทำพร้อมกัน มีนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียนเข้าร่วม โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ทั้งหมด จำนวน 145 โรงเรียน ผู้บริหาร และครู 2,030 คน (ครบ 100%) ผู้บริหาร ครู นักเรียน รู้และเข้าใจเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ตามรูปแบบของคุณธรรมอัตลักษณ์ ที่สอดคล้องกับหลักสูตร และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล เห็นคุณค่า แห่งคุณธรรมความดี มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และภูมิใจในการทำดี ให้คนดีเชิดชูคนดี และมีการ ขยายผลสู่โรงเรียนที่ใกล้เคียงอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ต่อเนื่อง และยั่งยืน การวิจัยในครั้งนี้เป็น การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของกระบวนการพัฒนาคุณธรรม ในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ถึงกระบวนการบริหารสถานศึกษาของ ผู้บริหาร ครู การมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้มีการวิเคราะห์ที่หลากหลาย จากการสนทนากลุ่ม การ สัมภาษณ์การศึกษาเอกสาร แล้ววิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์เนื้อหา ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และใช้เกณฑ์การประเมิน (Joint Committee on Standards for Education Evaluation) มาใช้ในการ ประเมินเพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่ดีของกระบวนการพัฒนาคุณธรรม ในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี